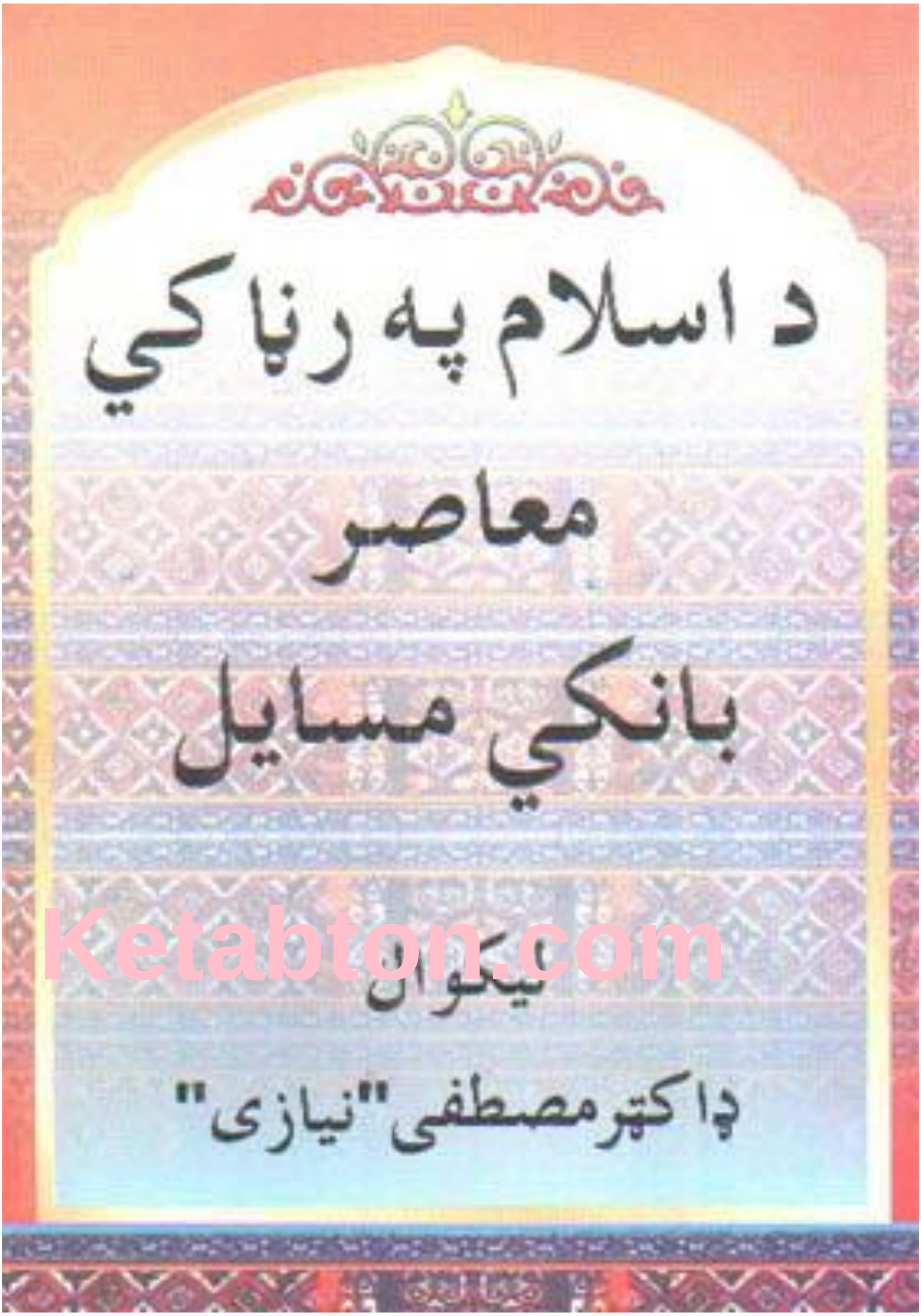

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

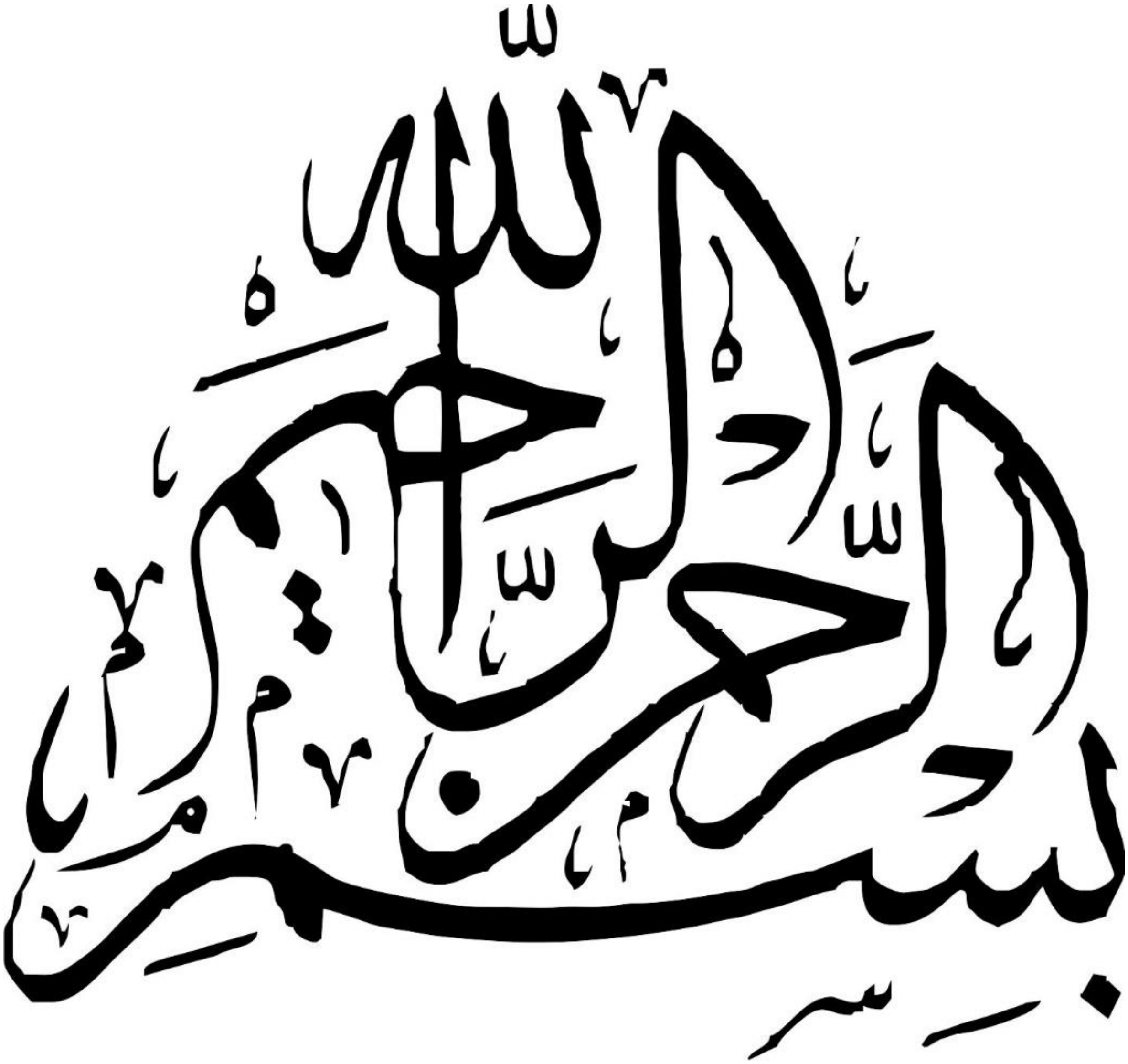

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

د کتاب پېژندنه

|||||||||||||||||||||||||||||||||

کتاب :: داسلام په رڼا کي معاصر بانکي مسایل

لیکوال ::ډاکټر مصطفی نیازی .

خپرندوی :: مخزن الکتب پېښور پاکستان

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاۍ والصلام على خير خلقه سيدنا ونبينا محمد وعلى آله وصحبه اجمعين وبعد:

پرته شك له نه چي نړۍ پدي وروستيو کي دومره پرمختګ کړي چي د بشريت په تاريخ کي ساري ندي ليدلي شوي، او که په درسته توګه ووايو نو دوروستۍ پيړۍ په اخري څلورمه کي دژوند په بيلابيلو ډګرونو کي دومره ترقي او پرمختګ شوي چي دبشريت په ټول تاريخ کي ندي شوي، او دغه پرمختك دژوند اقتصاديو، کلتوري، ټولنيزو او سياسي ټولو چارو ته شامل دي، نن له دنيا څخه يو کلي جوړ شوي، که دنړۍ په لري پرته سيمه کي کومه پيښه رامنځته شي نو په څو دقيقو کي خبر ټولي نړۍ ته رسيږي، دغه رنګي اقتصادي چاري دومره پرمخ تللي چي دټولو خلکو سوداګري يو له بل سره تړلي ده، اقتصادي وده او پرمختګ هغه څه دي چي ځواکمن هيوادونو ئي دنورو داستعمار لپاره کاروي، په معاصر وخت کي دهيوادونو ترمنځ شخړي او کشمکشونه ټول په اقتصار را څرخي، او د مسلمانانو له کمزورتيا نه راپديخوا او په ټوله کي داسلامي خلافت له نړيدو څخه وروسته په نړۍ کي ددوو اقتصادي نظامونو ترمنځ سيالي رواني وي چي يو ئي لويديځ سرمايه داري نظام و، او بل ئي ختيځ سوسيالستي نظام و، چي دپخواني شوروي اتحاد له سقوط څخه راپديخوا وروستي اقتصادي نظام په نړيواله کچه خپل حيثيت تر ډيره بريده له لاسه ورکړيدي، مګر ددي په څنګ بيا اسلامي اقتصاد دپام وړ برياوي لاسته راوړي، چي اوس مهال دسرمايه داري نظام او اسلامي اقتصادي نظام ترمنځ شخړه روانه ده، لويديځوال زيار باسي چي خپلي اقتصادي پاليسي په اسلامي نړۍ کي هم پلي کړي او لدي لاري وکولاي شي دهغوي شتمني لاسته راوړي، چي غوره بيلګه ئي دامريکا له لوري په اسلامي هيوادونو يرغل دي، ځکه دګڼ شمير سياست پوهانو له انده ددغو يرغلونو او بريدونو تر شاه اقتصادي موخي او اهدف دي، خو ددي ټولو پرمختګونو او شخړو سره سره څه ډول مونږ (مسلمانان) کولاي شو داسي اسلامي اقتصاد رامنځته کړو چي پخپلو پښو ودريږو او دنورو له محتاجي څخه خلاص شو، پدي ډګر کي يو هم دبانکونو مسله ده، په معاصر وخت کي دغي مسلي لويديځ ته ډير څه ورپه برخه کړي، ځکه مسلمانو شتمنو هم خپلي شتمنۍ دهغوي په بانکونو کي ايښي دي، او ترينه ګټه لاسته راوړي، ديادوني وړ ده چي استعمار دمعاصر نقدي (پيسو) نظام څخه دوه برياوي لاسته راوړي، يو داچي پيسي د سرو او سپينو برعکس خپل ارزښت له لاسه ورکوي او له يو کال نه بل ته ډيري ټيټيږي نو دغه کړنه ددي لامل ګرځي چي خلك سود ته مخه کړي او هغه ارزښت چي پيسو له لاسه ورکړي په ګټه ئي پوره کړي، او له بلي خوا ځواکمن هيوادونه چي کله غواړي يو هيواد تر خپلي ولکي لاندي راولي نو داقتصادي بنديزونو سره ئي مخ کړي چي دغه کړنه خپله ددي جوګه کيږي چي دهغه هيواد پيسي وغورځيږي او بيا ددي وړ نوي چي مقاومت وکړي، مګر ددي ټولو ستونزو برسيره پدي وروستيو کي يو شمير مسلمانانو داسلامي بانکونو دجوړوني هڅي اوهاندي پيل کړيدي ترڅو پدي سره له يوي خوا مسلمانان د ناوړه عمل سود څخه وژغوري، او داسي ګټه دهغو پيسو په مقابل کي ورکړي چي په بانکونو کي ږدي چي دسودي بانك دګټي څخه که ښه وي خو کمزوري نوي، او له بلي خوا وکولاي شي چي دمسلمانانو شتمني چي اوس مهال

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دلویدیځ په بانکونو کي ده ځانته را جذب کړي او دغه کړنه به پخپل وار سره داسلامي هیوادونو اقتصاد ته دپام وړه پرمختیا ورپه برخه کړي، البته اوس اسلامي علماو دنده لري چي داسلامي شریعت په رڼا کي داسي لاري چاري ولټوي چي بانکونه ئي پرته دسود نه وکاروي او فایده ئي دسودي بانکونو په پرتله بهتره وي، نن سبا ګڼ شمیر مسائل دي چي نویو پلټنو او اجتهاداتو ته اړتیا لري تر څو دولس هغه ستونزي هواري کړي چي هره ورځ ورسره مخامخ کیږي.

له الله پاك څخه سوال کوم چي ددي موضوع په لیکلو کي توفیق راکړي او داسي څه ټولني ته وړاندي کړم چي دهغي دبهبود او پرمختیا لامل وګرځي، او په ترڅ کي زمونږ هیواد وال وکولاي شي داسلامي شریعت مطابق داسي بانکونه پرانزي لکه په یو شمیر هیوادونو کي چي اوس پرانستل شویدي او ښې پایلي هم لرلي دي.

ډاکټر مصطفی نیازي

26 /5 /2006دجمعي مبارکي ورځ

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

مضاربت او دهغي دمشروعيت دليل

مضاربت يوه عربي كلمه ده چي له (ضرب) څخه اخستله شوي، او هغه د تګ (سير) په معنی راځي دغه نوم لدي كبله ورته اخستل كيږي چي مضارب په اكثر وخت كي دخپل تجارت دګټي پخاطر سفركوي، يا پدي معنی چي په ګټه كي دمضارب او دمال څښتن لپاره بيلابيله برخه تعيينيږي.

كار كوونكي ته مضارب ويل كيږي او هغه بل ته چي مال لري دمال مالك ويل كيږي، البته دا دحنفي حنابله او زيديه علماو په نظر.

خو شافعي او مالكي علماو دغه تړون ته (قراض) وايي چي دا له قرض څخه اخستل شوي، ځكه دمال څښتن دخپل مال څخه يوه برخه كاركوونكي ته وركوي او هغه پكښي تصرف كوي او بيا ورته دګټي څخه خپله برخه وركوي، داسي هم ويل كيږي چي دا له (مقارضه) څخه اخستل شوي چي هغه دمساوات په نوم ده او داځكه چي دمال څښتن او كاركوونكي په ګټه كي سره مساوي وي، دمال څښتن ته (مقارض) ويل كيږي اوكار كوونكوي ته (مقارَض)

او په اصطلاح كي مضاربت ديته ويل كيږي چي دوه طرفه ترخپل منځ داسي تړون وكړي چي يو به سرمايه وركوي او هغه بل به كار پري كوي ګټه به يي ترمنځ شريكه وي.

دمضاربت دمشروعيت دليل- الله تعالی فرمايي: "و آخرون يضربون في الارض يبتغون من فضل الله" او بل دا حديث دپيغمبر صلى الله عليه وسلم چي فرمايي: په دريو شيانو كي بركت دي: تر معيني نيټي پوري پلورنه، مضاربت، او دغنمو او اوربشو ګډول لپاره د كور نه دپلورني لپاره "

دا راز دصحابه و عمل او كړني پدي معنی چي هغوي به تر خپلو مينځو مضاربت كاوه او يوه هم ددغي كړني انكار ندی كړی.

سربيره ددي ټول امت پدي متفق دی چي مضاربت جواز لري او دغه اتفاق دصحابه و دكړني څخه مينځ ته راغلي او هغوي به دغه كار كولو دساري په توګه عمر، عثمان، ابن مسعود او داسي نورو.

د مضاربت شرايط

هغه شرايط چي په سرمايه (راس المال) پوري تړاو لري

لومړي: سرمايه دمضاربت به پيسي وي، او كه دپيسو پر ځاي بل شي وي لكه نور توكي نو پدي كي بيا علماء بيل بيل نظرونه لري: ګڼ شمير پدي اند دي چي دپيسو نه پرته نور توكي په مضاربت كي راس المال نشي راتلاي ، خو

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

ابن ابي ليلى وايي چي په مضاربت کي راس المال ټول هغه توکي چي له مکيلاتو يا موزوناتو څخه وي صحيح کيږي ځکه دا توکي مثل لري.

جمهور علماء وايي چي کچيري دمضاربت راس المال له پيسو څخه پرته بل شي وي نو په هغه کي تاوان دي، ځکه مضارب (کار کوونی) به له څښتن دمال څخه توکي ترلاسه کړي خو قيمت به يي پردي مهال امکان لري لوړ او يا ټيټ وي اوکله چي بيرته سپاري نو قيمت به يي تغير خوړلي وي، نو پدي صورت کي راس المال اوګټه دواړه نه معلوميږي، بلکي دواړه به مجهول وي.

دويم: راس المال به هغه قرض نوي چي دمضارب په ذمه وي، پدي معنى په پيل کي به دمضاربت راس المال هغه قرض نوي چي دمضارب په غاړه وي، پداسي توګه که يو شخص دبل پوروړي وي نو هغه ورته ووايي چي په هغه مال دمضاربت په شکل تجارت وکړه چي پر تا مي پور دی.

دريم: دمضاربت راس المال به معلوم وي او که دغه مال نا معلوم وي بيا مضاربت نه صحيح کيږي.

څلورم: راس المال به کارکوونکي (مضارب) ته سپارل کيږي، چي دغه سپارل به يا په لاس سره وي او يا به داسي صورت لري چي مضارب کولاي شي پرته دکوم مشکل څخه هغه لاسته راوړي.

دګټي شرايط:

لومړي: دهر يوه � دمال دڅښتن او مضارب- دګټي اندازه به معلومه وي،کچيري دغه اندازه نا معلومه وي نو دغه کړنه ددي لامل ګرځي چي تړون(عقد) فاسد کړي، ځکه هر شرط چي دګټي دنامعلومتيا لامل ګرځي هغه دمضاربت تړون له مينځه وړي، کچيري مطلق مضاربت ذکر شي نو ګټه به ددواړو ترمنځ نيمايي وي ځکه شرکت تل دمساوات غوښتنه کوي.

دويم: دګټي داندازي برخه به ويشل شوي وي لکه نيمه دريمه او داسي نور.

پوښتنه: ايا ګټه به يوازي تر عاقدينو (څښتن دمال او مضارب) ترمنځ ځانګړي وي او که نور هم ورسره شريکيداي شي، پدي کي دعلماو اختلاف دي:

الف: په ګټه کي دا شرط دی چي يوازي دعاقدينو (څښتن دمال اومضارب) ترمنځ به وي که يي ددريم کس لپاره شرط کړي نو دا مضاربت صحيح ندي، ځکه دريم کس نه کارکوونکی دی او نه دمال خاوند، دا دشافعي صاحب او ظاهريانو نظر دی.

ب: ددريم کس لپاره ګټه شرط کول هم صحيح دی ځکه دا نيك کار اوخيرات دی او دمضاربت نوم ورته اخستل له باب دمجاز څخه دی خو که يي شرط کړي نو وفاء کول پري لازم دی دا دامام مالك نظر دی.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

د مضاربت حقیقت:

پدي مساله کي علماء دوه نظرونه لري:

لومړي: ګڼ شمیر علماء پدي اند دی چي مضاربت دمعاوضي (عوض) له جنس څخه ده لکه اجاره، او مزدوي (اجري) نا معلومتیا ددي لامل ګرځي چي دغه عقد (تړون) دقیاس خلاف ده، پدي اساس یي دایره ډیره تنګه ده، او هغه مضاربت چي داتفاق له لاري را مینځته کیږي جواز نلري.

دویم: شیخ الاسلام ابن تیمیه او دده شاګرد ابن القیم پدي اند دي چي مضاربت د مشارکت له باب څخه ده، که په مضاربت کي یوه معنی داجاري ده نو دا اجاره ډیره پراخه او وسیع ده.

لومړي ډلي دلیل: دقیاس په وړاندي مضاربت جواز نلري ځکه دا پداسي څه اجاره کول دي چي اجره یي نا معلومه ده، آن چي معدومه دي، دارنګه عمل هم نا معلوم دی، خو مونږ قیاس ته ځکه اعتبار ندي ورکړي چي ثبوت ئي په قرآن، سنتو اواجماع سره راغلي.

ددویمي ډلي دلیل: مضاربت اجاره ده خو په پراخي او وسیع معنی سره، او مضاربت په هیڅ توګه د قیاس مخالفه نده، اوخوك چي وائي دا دقیاس مخالفه ده، او له جنس داجاري څخه ده، ځکه چي کار د عوض په مقابل کي دی او په اجاره کي دا شرط دی چي دکار عوض (مزدوري) به معلومه وي دارنګه به دکار اندازه هم معلومه وي، نوکله چي په مضاربت کي کار او ګټه دواړه نا معلوم دي پدي اساس دقیاس مخالفه ده، خو دا نظریه ددوي غلطه ده، ځکه دغه واړه عقود (تړونونه) د شراکت له جنس څخه دي، نه د عوض له جنس نه، اوشراکتونه داسي اجناس دي ي له معاوضاتو څخه توپیرلري، که څه هم تر یوي اندازي عوض پکښي موجود دی.

د مضاربت دعقد(تړون) کړني

ګڼ شمیر فقهاء پدي اند دي چي مضاربت یوازي تر تجارتي کړني پوري خاص دی، نورکړني او حرفوي اعمال پکښي داخل ندي لکه خیاطي، ګلدوزي، زرګري او داسي نور، خو مالکي علماء بیا وایي چي دمضاربت ډګر پراخ دي ټولو کړنو ته شامل دي، خو پخوا لدینه چي ددوي نظر په غور وڅیړو باید ووایو چي مضاربت دوه ډوله دي: مطلق او مقید، په مطلق مضاربت کي مضارب (کارکوونکي) دخپلي خوښي مطابق هر راز تصرف کولاي شي، او مقید مضاربت کي به هغه تصرف کوي چي دمال څښتن ورته ټاکلي وي.

خو همدغه مطلق مضاربت دلومړی نظري له مخي یوازي تر تجارتي کړنو پوري ځانګړي دی، ځکه مضاربت په هغه تجارت کي صحیح کیږي چي اندازه یي منضبطه نوي، او که ورته ووای چي غنم واخله بیا یي وړه کړه او ډوډوي ورڅخه پخي کړه خو ګټه به ددواړو ترمنځ شریکه وي دا مضاربت صحیح ندي، البته دمالکي علماء په نزد دا صحیح دي، ځکه دمضاربت څخه اساسي مقصد دګټي لاسته راوړنه ده، نو په هره مشروع لار چي راوړي دا صحیح ده.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دا رنګه علماء پدي کي هم بيلابيل نظريات لري چي ايا مضارب کولاي شي دغه دمضاربت مال بل دريم کس ته په مضاربت ورکړي:

لومړي: حنفي علماء پدي اند دی که چيري دمال څښتن اجازه وکړي او ووايي چي پخپله خوښه او نظر پري کار وکړه بيا کولاي شي چي مضارب يي بل دريم کس ته په مضاربت ورکړي، ځکه چي دمال څښتن واك او اختيار مضارب ته ورکړي،او ويلي دي چي دخپلي خوښي مطابق کار پري وکړه خو ګټه به موشريکه وي، دبيلګي په توګه کچيري دمال څښتن مضارب ته په مطلق ډول پرته لدينه چي دګټي اندازه معلومه کړي مال ورکړي، او هغه را ولاړ شي بل دريم کس ته يي په مضاربت ورکړي او ورته ووايي چي ستا ګټه به دريمه وي، نو دويم ورسته دکار څخه ګټه تر لاسه کړه، پدي صورت کي به دټولي ګټي دريمه برخه دهمدي دويم مضارب وي، او نيمه به دمال دڅښتن وي، باقي شپږمه به د لومړي مضارب وي،ځکه ددويم مضارب کار او عمل داسي معنی لري لکه همدي لومړي مضارب چي پخپله کړي وي.

دويم: د حنابله علماء وايي چي روا ده خو پدي شرط چي دمال څښتن په قاطع توګه اجازه وکړي، نو بيا به لومړي مضارب دمال دخاوند وکيل وګرځي، که دويم مضارب ته يي ورکړي او ځان لپاره دګټي هيڅ شي شرط نکړي بيا صحيح ده او که يي شرط کړي يعني ووايي چي دومره اندازه ګټه به زما وي بيا صحيح نده، ځکه ده نه کار کړي او نه مال دده دی او دګټي مستحق هغه مهال ګرځي چي يو له ددي دوو نه ولري يا مال او يا کار.

دريم: شافعي علماء بيا پدي مساله کي دوه نظره لري: چي صحيح نظر يي دادي چي مضاربت دقياس خلاف ثابته شوي، نو ددي غوښتنه داده چي پدغه تړون (عقد) کي به دوه کسان وي يو دمال څښتن اوبل کار کوونکي بل چاته سرايت نکوي.

البته دحنفي علماو په وړاندي دګټي مستحق په دريو شيانو سره ګرځي مال، عمل، او ضمانت، چي زياتره علماء دي نظريي ته ترجيح او غوروالي ورکوي.

مضاربت او ټوليز استثمار

دا يو څرګند حقيقت دی چي مضاربت د پيسو داستثمار غوره او بهتره وسيله ده چي په ترڅ کي يي د مال دڅښتن او کار کوونکي تر منځ تړون رامينځته کيږي، مګر په معاصر وخت کي داسي نوي شرکتونه په بيلابيلو شکلونو مينځته راغلي چي دپخوا څخه په پوره کچه توپير لري، چي ددغو شرکتونو ګڼ شمير په ټوليز او بيشميره شريکانو پوري تړلي وي آن تردي چي زياتره يي يو له بله نه پيژني اونه يي په ټوله زندګي کي ليدلي وي، معاصرو پرمختلليو بانکونو وکولاي شواي چي تر ډيره بريده داسي کړنلاري اختيار کړي چي له يوي خوا دمضاربت او ټوليزو شرکتونو کړني تنظيم کړي او له بلي خوا د خلکو غوښتني په داسي توګه پوره کړي چي څه راز يي هغوي غوښتونکي وي، ديادوني وړ ده چي کله دمضاربت تړون رامينځته شو او پر هغه کار پيل شو بيا دريم لوري ته روا نده چي لدغه

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

تړون سره ځان شريك کړي، پدي اعتبار سره چي ګني دمال ښبنتن دي او غواړي دمخکنو سره پکښي شريك شي، آن ترديي چي که دمال ښبنتن کوم چي پخوا يي دمضارب سره تړون کړي اوهغه ته يي مال سپارلي خو بيا ورته نور مال له سره ورکوي او غواړي دپخواني تړون سره يي ګډ کړي دا هم صحيح نده، ځکه ددوو مالونو ګډوالي په دوو تړونونو (عقدونو) سره صحيح ندی، مګر که پخوانی مال لا هماغسي پاتي وي کار پري نوي شروع شوي او يا هغه مال پلورل شوي وي نقدي پيسي تري لاسته راغلي وي، نو بيا کولاي شي نوري ورسره يو ځاي کړي، ځکه دلومړي تړون حکم قرار موندلي نو دهغه تاوان او ګټه تر هماغه پوري تړاو لري، ددويم ورګډيدل ددي لامل ګرځي چي ديوه تاوان دهغه بل په ګټه جبيره کړي، نو هر کله چي دا په دريم تړون کي شرط کيږي (عقد) فاسديږي.

البته دبانکونو داستثمار ترڅ العمل په همدي ګډوالي ولاړ دي چي وروستني مالونه دمخکنو سره ګډيږي، او کړني هماغسي پاتي وي، نو دغه عمل هغه ستونزه ده چي څه راز دوخت سره جوړه راشي او ستونزه حل ومومي.

سربيره پردي په مضاربت کي دمال ښبنتن کولاي شي دمضاربت لپاره يو شمير شرايط وټاکي ترڅو وکولاي شي تر ډيره بريده له تاوان څخه ځان وژغوري، خو دغه کړنه په تولیز استثمار کي امکان نلري، او نه ګټه په تولیز استثمار کي دحالاتو مطابق تقسيميداي شي، ځکه تولیز استثمار پدي ولاړ دي چي له يوي خوا مالونه په ګټه اچوي اوکار پري کوي او له بلي خوا په ځانګړيو وختونوکي ګټي توزيع کوي، پدي اساس ګڼ شمير معاصر فقهاء دغه مساله داسلامي فقهي په وړاندي له اجاري سره تړي، ځکه په اسلامي فقه کي دوه قسمه مزدوران (اجيران) وي يو خاص او بل مشترك، نو مضاربت هم همدي دوو قسمونو ته ويشو، يو به خاص مضارب شي بل مشترك، او په هغه تګلاره به روان شو چي د مشترك مضارب تنظيم ټاکي، په مشترك مضاربت کي دري ډلي ګډي وي چي دهري يوي اړيکي له بلي څخه ګوښي وي.

لومړۍ ډله: دمالونو ښبنتنان، دويمه ډله: کارکوونکي (مضاربان) دريمه ډله: هغه جهت او شخص چي له يوي خوا يي ددواړو ډلو ترمنځ توافق راوستي او له بلي خوا دمالونو دانتظام چاري پر مخ بيايي، پدي معنی چي ددويمي ډلي په لټه کي وي ترڅو هغوي ته مال دکارکولو لپاره ورکړي، نو دريمه ډله داسي اهميت لري چي دلومړۍ او دويمي ترمنځ کړني پرمخ بيايي، ځکه دی دمال دښبنتنانو لپاره مضارب بلل کيږي، او د کارکوونکو لپاره دمال ښبنتن بلل کيږي، مګر ددي سره سره دی پداسي کړنه ملزم ندي لکه دمضارب په څير چي ديو سړي لپاره کار تر سره کوي، بلکيه دی عامو خلکو ته دخپلو خدمتونو وړانديز کوي تر څو يي مال په ګټه واچوي، نو پدي اساس دمال ښبنتنان په ګټه کي يو دبل شريکان ګڼل کيږي، سره ددي چي ددوي تر منځ هيڅ قسم تړون ندی رامينځته شوي، او کارکوونکي (مضاربون) پخپلو کارونو کي ګوښي او يو له بله په ګټه او شرايطو کي مستقل دی.

Download from: ketabton.com

د ټولیز مضاربت ښیګڼې

دمال څښتن ته ددې زمینه برابره ده چې دخپل مال داستثمار لپاره پرته له کوم مشکل او بغیر ددې چې دامین کس پلټنه وکړي مال دمضاربت په شکل بانك ته ورکړي او هغه یې په کار واچوي، سربیره پردې دلړو شتمنیو څښتنان د ډیرو شتمنیو دڅښتنانو سره دګټې په اندازه کې برابر وي.

دا رنګه دمضاربینو (کارکوونکو) غوښتنو ته پرته له کوم حساب او سختو شرایطو نه دمال لاسته راوړنې زمینه برابره ده تر څو پرې کار وکړي.

ددې برسیره ټولیز مضاربت کوم چې دبانکونو له لارې اجرا کیږي له دوو برخو نه بهتروالی لري:

لومړي: بانکي مضاربت په یو داسې اساس خط روان دی چې عامه توګه دراس المال اړیکه او پوره والی تر کار او عمل پورې تړې په خلاف دنورو بانکي چارو چې هغوی راس المال اړیکه او پوره والی خپله له راس المال سره تړي.

دویم: دبانك دغه نظام کولای شي ډیر هغه شتمني او مالونه تر لاسه کړي چې له استثمار او شرکت څخه خوندي او بې برخې پاتې دي ځکه څښتنان یې له بانکي نظام څخه ځکه ډاډه ندي چې هغه په سود ولاړ دي.

د ټولیز مضاربت ځانګړتیاوې

ټولیز مضاربت دفردي مضاربت څخه په دوو مسالو کې توپیر لري چې هغه عبارت دي له: شرایطو اوضمانت څخه:

لومړي شرایط: په خاص یا فردي مضاربت کې دمال څښتن کولای شي په مضارب باندې ځانګړې شرایط او قیوادات دفقهې احکامو مطابق ولګوي لکه دعباس بن عبد المطلب په قضیه کې چې راغلي عباس خپل مضارب ته وایې: پر تا لازمه ده چې کله دمضاربت کار کوې نو دسمندر له لارې به سفر نکوې، نه به دکندو او بیدیاو له لارې سفر کوې، او نه به لانده توکي رانیسې"....

خو په ټولیز مضاربت کې بیا مساله دغه شاني نده بلکې لدینه توپیر لري ځکه قیودات لګول په ټولیز مضاربت کې دګډوډې اوبې نظمې لامل ګرځي، دبیلګې په توګه که مونږ دموټر کرایې ته راشو نو هلته به ښکاره تو پیراو بیلتون وګورو، یو داسې موټر وي چې خاص کس یې کرایه کړي (سپیشل) اویو داسې وي چې هغه عام ترانسپورت وي، نو په لومړي حالت کې کولای شي مستاجر دموټر چلونکي ته ووایې چې فلاني ځای ته لاړ شه، او هم کولای شي ورته ووایې په دې لار مه ځه په هغه بله لاړ شه، خو دعام ترانسپورت مستاجر نشي کولای کوم ځانګړې شرط په چلوونکي دموټر ولګوي، نشي کولای هغه ته ووایې ما فلاني ځای ته ورسوه بلکې موټر بشپړه ازادي لري پخپله ټاکلي لار ځي

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

نور دخلکو د لارو اوځایونو سره کار نلري، خو مشترك مضارب کولاي شي یو لړ داسي شرایط ولګوي چي دمال دخوندي ساتلو لپاره وړ وي.

دويم- دضمانت مساله:

دمشترك مضارب ضمان په عملي ډګر کي يو له مهمو مسائلو څخه ده، ځکه دغه کړنه دمشترك مضارب په کاميابي کي اساسي رول لوبوي، که هر څومره مونږ بانك منځګړي وشميرو خو بياهم ددي څخه نه وزي چي مضارب دی، دا معلومه ده چي خاص اجير په هغه څه کي امين ګڼل کيږي چي دده په لاس کي وي، نو هر څه چي دده څخه پرته دکوم تقصير څخه ضايع شي دی يي په عامه توګه ضامن ندي که څه هم چي په مساله کي دعلماء اختلاف دی خو را غوره نظر دي چي ضامن نه بلل کيږي، خو د مشترك اجير(مزدور) په اړوندعلماء مختلف نظريات لري:

يو شمير علماء پدي اند دي چي مشترك اجير(مزدور) ضامن ندی، لکه ابوحنيفه، زفر، حسن بن زياد ابګن حزم، دارنګه شافعي علماء او احمد په يو روايت کي.

ابو يوسف اومحمد پدي نظر دي چي مشترك اجير(مزدور) پرته له هغه حالت نه چي مال پداسي توګه هلاك شي چي ژغورل يي امکان نلري په نورو حالاتو کي ضامن دی، ځکه عمر او علي رضي الله عنهما به مشترك اجير (مزدور) ضامن ګڼل.

اوله هغه حالت نه چي ژغورل يي امکان نلري مقصد ورنه داسي حالت دي چي د اجير له قدرت څخه بهر وي لکه اور، ډليز غله، اوداسي نور.

دوي وايي حضرت علي رضي الله عنه به ويل: دخلکو لپاره پرته لدينه (دمشترك اجير ضمانتيا) بله دمصلحت لار نشته، او مصلحت پدي کي دی چي خلك تل جوړونکو ته اړتيا لري او زياتره حالاتو کي دوي دخپلو توکو څخه لري وي، ددوي دنظر څخه هغه پټ وي، او په جوړونکو کي زياتره مهال تفريط او تقصير موجود وي، ددغو پرديو توکو دحفاظت خاص فکر نکوي، کچيري مونږ دغه کسان ضامن ونه ګڼو نو يو له دوو حالاتو نه به ارمرو رامينځته کيږي:

لومړي: يا به په بشپړه توګه جوړونه پريږدو چي دغه کار پر خلکو خورا دروند تماميږي بلکي امکان نلري.

دويم: او يا به هغوي کار کوي خو د ورکي په صورت کي به ضامنان نوي، ځکه هغوي به تل همدا وايي چي هلاك شول، ورك شول، نو دخلکو مالونو به پرته دکوم سبب څخه ورکيږي، سربيره پردي چي دغه کړنه به دغښ خيانت او له الله څخه دنه ويري لامل ګرځي، پدي اساس مصلحت پدي کي دي چي ضامن وګڼل شي.

Download from: ketabton.com

ددي څخه داسي څرګنده شوه چي دخلکو دمصلحت او ددوي دضرورتيا دپوره کولو غوره لار همدا ده چي مشترك اجير(مزدور) ضامن وګڼل شي، او مخکي بيان شوه چي مشتر مضارب دمشترك اجير په څير دی،ځکه دی دمال په اداره او کيفيت کي پوره واکدار اوخپلواك دی کچيري ضامن ونه ګڼل شي نو دغه کړنه به ددي لامل شي چي ديو پيسو دلاسته راوړني پخاطر به مالونو لوټمارانو او قماربازانو ته ورکوي پرته ددينه چي دهغو دساتني او حفاظت خيال وساتي، او دغه کړنه به پخپل وار ددي لامل شي چي دخلکو مالونه به هلاك شي ترمنځ به يي باوري او اعتماد ختم شي، اوبيابه ددیته جوګه نوي چي داستثمار اوګټي لپاره يي چاته ورکړي چي دغه واړه کارونه دټولني دزيان او بربادي سبب ګرځي.

البته دخاص مضارب دضمانتيا په هکله دمضاربت په باب کي علماو دوه بيل بيل حالات ذکر کړيدي، خو دوي پدي متفق دي چي که څوك پخپله کار کوي او خپله شتمني پخپله چلوي نو ضامن ندي خو ددغه شرط لګول په تړون (عقد) اغيزه پري باسي اوکه نه؟

امام مالك او شافعي پدي اند دي چي دغسي مضاربت جواز نلري او شرط فاسد دی.

ابوحنيفه پدي اند دی چي مضاربت صحيح دی خو شرط باطل دی.

او که چيرته کارکوونکي (مضارب) دغه پردی مال بل کس ته په مضاربت ورکړي نو مالك شافعي ابوحنيفه او ليث وايي چي که تاوان يي وکړ نو ضامن دی اوکه ګټه يي وکړه نو دخپل شرط موافق چلند به ورسره کيږي.

کاساني ددي مسالي دوضاحت لپاره غوره مثال راوړي دي هغه وايي: "... جوړونکي دخلکو څخه کارونو په مزدوري نيسي خو بيا يي پخپله نکوي خو په نورو يي په لږ قيمت کوي او زيادت پيسي ده ته پاتي کيږي، نو دي چي کومي پيسي اخلي ددي داستحقاق لامل پرته له ضمانت څخه بل نشته، نو دارنګه هغه مضارب چي اخستل شوي مال بل کس ته ورکوي ترڅو پري کار وکړي، نو ددويم مضارب کار ددوي دواړو(دمال څښتن او لومړي مضارب) څخه په نيابت واقع شو، نو پدي اساس دواړه دګټي مستحق دي، که څه هم چي لومړي مضارب کوم کار ندي کړي، خو عامه قاعده داده چي ګټه په دريو شيانو سره انسان لاسته راوړاي شي: مال، کار، او ضمانت نو لومړي مضارب مال نه درلودل او نه يي کارکړي خو ضامن و نو پدي اساس دګټي مستحق شو.

ketabton.com - The Digital Library

د ګټې دتحقیق ضوابط او د هغې ویش

دګټې دتحقیق ضوابط او تقسیم دخاص او مشترك مضاربت ترمنځ توپیر لري:

الف: دخاص مضاربت عام قواعد:

فقهاء ګټه دراس المال ساتونکي ګڼي، او وايي چي د راس المال څخه څه زيات شول هغه ګټه ده او که زيات نشول نوګټه نشته، دارنګه که مضارب تاوان وکړ بيا يي ګټه وکړه نو لومړي تاوان به په دويم ګټه پوره کړي، او دا هم کيداي شي چي تړون کوونکي دګټې ويش اخرته پريږدي، پدي معنی چي هغه مهال به زوړ تړون فسخه کړي اوڅه ګټه چي کړي وي هغه به تقسيم کړي اوبيا کي يي کول نو له سره به نوي تړون وکړي، اويا داسي چي حسابي به وکړي، خو دنتيجي په اړوند دواړه يو شي دي کوم تغير پکښي نه راځي، ځکه فسخه هم ددي غوښته کوي چي مال په پيسو بدل شي او حسابي هم نو ددواړو پايله يو شي شوه.

ب: دمشترك مضاربت وړاندي شوي قواعد او تطبيقات:

پدغه قسم مضاربت کي دوه ډوله اړيکي وجود لري، يوه يي دکارکوونکو اړيکه له مشترك مضارب سره ده، او دويم يي دمال دڅښتنانو اړيکه له مشترك مضارب سره ده، دلومړۍ اړيکي په اړوند بايد ووايو چي ددغه قسم او خاص مضاربت فقهي قواعد د ګټې دلاسته راوړني او تقسيم په اړوند يو شانته دي، پدي اساس ټولي ګټې دهغو قواعدو سره سم رواني وي کوم چي فقهاو دمحاسبي لپاره ټاکلي دي، پدي معنی چي راس المال به پوره کوي او باقي چي څه ګټه پاتي شوه هغه به دخپل تړون او اتفاق موافق ويشي، خو دڅښتنانو دمال اړيکي له مشترك مضارب (بانك) سره بيا دا شانته ندي، ځکه پدغه مضاربت کي دټولو مضاربتونو تصفيه په يو وخت کي ناشوني ده، دارنګه دا هم ناشوني ده چي مشترك مضارب (بانك) دي دټولو خلکو راس المال خپلو څښتنانو ته وسپاري ترڅو وروسته ګټې په صحيح توګه وويشي، ځکه مشترك مضاربت دوامدار مضاربت دي او په هغې کي هغه قواعد نشي پلي کيداي کوم چي په خاص مضاربت کي پلي کيږي.

مخکي مو ډاګيزه کړه چي مشترك مضارب (بانك) ضامن دی، پدي اساس دګټې په ويش کي کومه ستونزه نه رامينځته کيږي، ځکه فقهاء وايي کله چي مضاربت دوامدار وي نو دګټې ويش صحيح ندي ترڅو راس المال له نقصان سره مخ نشي، ځکه په خاص مضاربت کي دنقصان په صورت کي له مضارب څخه پوښتنه نه کيږي، په خلاف د مشترك مضارب ځکه دی په ټولو حالاتو کي ضامن بلل کيږي، نو څرنګه چي ددواړو ترمنځ دغه توپير موجود دی په مشترك مضاربت کي ګټه په ځانګړي وخت او موسم کي ويشله کيږي، دا بيا کومه مهمه خبره نده چي په کال کي يو ځلي ويشي لکه يو لړ مشترك شرکتونه چي د نظم او صحيح ويش پخاطر دا کار کوي، دوي دهر کال په پاي کي ټولي ګټې را غونډوي تر څو يي د مالونو په اندازه تقسيم کړي.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

ځيني دا پوښتنه را ولاړوي چي ايا دا څه ډول امکان لري پداسي حال کي چي مالونه اوشتمني يو له بله ګډيږي او دکار همدا روان وي؟

ځواب: فقهاء د ملکيت دشرکت او عقدي (تړوني) شرکت ترمنځ فرق کوي، په ملکي شرکت کي ګټه دمال په اندازه وي، او په عقدي (تړوني) شرکت کي ګټه د دتړون په اساس ويشله کيږي، لدي څخه داسي جوته شوه چي ګټه دعين مال سره تړاو نلري، تردي چي دوه شريکان هر يو پخپل شخصي مال څه وپلوري او وپيرودي نو په ګټه کي دواړه شريکان دي، او دا مساله دعمل شرکت سره ورته والي لري، که يو شريك دکار په شرکت کي کار وکړي او بل يي ونکړي نو په ګټه کي سره شريکان دي، ځکه ددوي ترمنځ دشراکت ټکي کار کول دي، که بيا بالفعل کار وکړي يايي ونکړي، نو دارنګه په مالي شرکت کي هم، دلته هم ګټه دعين مال تر ودي پوري تړاو نلري، بلکي پدي ولاړه ده چي مال دشرکت دغوښتني په اساس تر تصرف لاندي کيږدي، که بيا دغه مال په پلورنه او پيرودنه کي استعمال شي يا نشي.

پدي سره جوته شوه چي پدغه قسم شرکت کي يوازي دمال سپارل مشترك مضارب ته کفايت کوي او هم دغه کړنه يي په ځانګړي وخت کي دګټي مستحق ګرځوي، برابره خبره ده که دغه مال بيا داستثمار لپاره وکارول شي يا ونه کارول شي، داځکه چي مشترك مضاربت دوامدار دي او دوي يوځل په کال کي حساب کوي، پدي اساس هغه ګټه چي دکال په پاي کي ترلاسه کيږي په هغو مالونو پوري تړاو لري چي دکال دپيل څخه بيا ترپايه پوري تر لاسه کړي وي، له همدي کبله کچيري دمال څښتن خپل ټول مال يا يوه برخه دمال له مشترك مضارب (بانك) څخه مخکي له تماميدو دمالي کال څخه واخلي نو ددغو اخستل شويو پيسو ګټه به نه ورکول کيږي، او نه دغه اخستل شوي پيسي دګټي مستحق ګڼلي کيږي. البته دا کړنه په خاص مضاربت کي هم ترسره کيږي، کچيري دمال څښتن دکال په اوږدو کي دخپل مال څخه پخوا لدينه چي دمضاربت ګټه او تاوان معلوم شي واخلي نو مضاربت يوازي په باقي مال کي پاتي کيږي ځکه دمال څښتن دمضارب سره نوري پيسي ندي پريښي، نو دغه حال په بانکي مضاربت کي هم دي.

البته يوه بله پوښتنه چي راولاړيږي هغه داده کچيري دمال څښتن دکال په اوږدو کي بانك ته پيسي ورکړي نو ايا په ګټه کي شريك شميرل کيږي؟

ځواب: پخوا څرګنده شوه چي دګټي دمستحقوالي لامل يوازي همدا دي چي خپل مال دشرکت وتصرف ته وسپاري، نو په پورتني صورت کي دغه عمل موجود دي، صرف دومره خبره ده چي په وخت کي اختلاف دي چا ورته له پيل دکال څخه پيسي سپارلي او چا په اوږدو دکال کي دچا پر مال پوره کال تير شوي او دچا نيمايي کال او دچا له همدي نه هم لږه موده تيره شوي.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

څرنګه چي مشترك مضارب ضامن ګڼل کيږي نو دګټي په استحقاق کي زياتوالي کموالي يوازي پدي پوري تړلي چي په ګټه کي څومره برخه اخستي، ځکه چي دتاوان خو پدي شرکت کي بيخي وجود نلري، نو په ګټه دبرخي اخستني لامل وخت دي چي مال يي څومره دموده داستثمار په حالت کي پاتي شوي، نو که څوك يو زر ديناره داستثمار لپاره له پيل دکال څخه ورکړي او ټول کال پري تير شي دهغه سره په هيڅ توګه نه برابريږي چي زر ديناره ورکړي خو په نيمايي دکال کي.

هرکله چي مساله دزياتوالي په معيار راڅرخي نو بيا دبانکي حساب ترځ العمل معلوم دي چي هغه داعدادو او نمرو نظام دي چي په هغي سره مساله خورا اسانه کيږي، پدي معنی چي دورځو پر ځاي دمياشتو اندازه ونيسي، ځکه غير سودي استثمار داسي انتاجي استثمار دی چي پر فعلي هغي ګټي اعتماد لري چي پداسي چټکۍ سره صورت نه نيسي لکه څرنګه چي ربوي بانك لاسته راوړي، هغه په ډيره چټکۍ سره فايده تر لاسه کوي، پدي اساس په پورتني مثال کي (1000�6/12) دپنځو سوو هغو دينارو سره مساوي دي چي له پيل دکال څخه يي ورکړي وي.

دټوليز مضاربت داستثمار تنظيم او دبانکونو کړنلاره

معاصره بانکي کړنلاره داسي غوره او بهتره کړنلاره ده چي ويي کولاي شواي هغه مالي ګرځنده مالي مدارك چي دحساب خاص کړنلاري لرلي، او هغه به دزيادت اونقصان سره مل وي، بل داسي مستقر مصدر ته وګرځولي چي په بيلابيلو هيوادونو کي دخلکو دغوښتنو مطابق په تجارتي، اقتصادي او نورو ډګرونو کي وکارولي او خلکو ضروريات يي په بشپړه توګه پوره کړه.

دګرځنده مال داستثمار وسايل

له ګرځنده مال څخه مقصد هغه مالونه دي چي ثابت ارتباط ونلري، او څښتن يي نشي کولاي نقدي پيسي په لاس راوړي لکه څرنګه چي دغه کار په ټوليز مضاربت کي دترون مطابق ترلاسه کيږي، چي دغه کړني په معاصر وخت کي تجارتي بانکونه پر مخ بيايي.

لکه څرنګه چي مخکي وښودله شوه چي مشترك مضارب (بانك) دمالونو دڅښتنانو اوکارکوونکو ترمنځ دمنځګړي حيثيت لري، نو له همدي کبله داستثمار بيلابيل وسائل پکار ده چي دمنځګړي شکل په منظم ډول اختيار کړي نه داسي چي دمال کارکوونکي دي، مشترك مضارب ته پکار ده چي دمالونو پوره ساتنه وکړي ځکه ده داسي مالونه پکار اچولي چي په ځانګړيو وختونو کي به يي بيرته څښتنانو ته سپاري، له همدي کبله لازمه ده چي دده سره هغه مالونه پاتي شي چي دي يي يا دګټي تر حالته خاوند وي او يا لږ ترلږه دهغو ضامن وي لکه قرضدار چي دقرض مال ضامن وي.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دګرځنده مال داستثمار غوره وسایل دریو برخو ته ویشل کیږي:

الف: دځانګړي تړون له مخي مضاربت:

فقهاء پدي اند چي مضاربت لکه څرنګه چي په مطلقه توګه صحیح دی دارنګه مقید او دخاص شرایطو سره دټاکلو سره هم صحیح دی، ترڅو مشترك مضارب (بانك) وکولاي شي له دي لاري څخه دځانګړي مودي او انتهاء وخت معلوم کړي او په هماغه اندازه یي پکار واچوي، او هم دغه کار ددایم شرکت مخه ونیسي، پدغه قسم مضاربت کي چي دځانګړي تړون مضاربت ورته ویل کیږي کارکوونکي کولاي شي دبیلابیلو تجارتي جهتونو سره قرار دادونه وکړي، برابره خبره ده که دا بیا افراد وي او که عام یا خاص شرکتونه وي، سربیره پردي مشترك مضارب کولاي شي دبیلابیلو ډلو اوشرکتونو څخه مضاربین اختیار کړي، اودهغو پر اساس خپله شتمني وویشي او یو ټولنیز چلند دهغوي سره غوره کړي، دارنګه د یو شرکت دلاندي مختلفو جنسونو لپاره دمضاربت په توګه مال ورکول چي دغه کړنه ددوو کارونو په تحقق کي مرسته کوي:

الف: دیوه دتاوان جبیره دهغه بل په ګټه سره پوره کولاي شي او یا دیو جنس تاوان دهغه بل جنس په ګټه جبیره کولاي شي.

ب: ددي کار په کولو سره یو قسم داسي مراقبت صورت نیسي چي اساس یي دبیلابیلو هغو نتیجو په مقارنه ولاړ وي چي دمضاربینو (کارکوونکو) لخوا یي ښودنه شوي وي، کچیري یو سوداګر غنم وپیرودي او په یو ټن کي ګټه پنځه درهم وي، خو بل سوداګر وریجي واخلي او دهغه ګټه په یو ټن کي لس درهم وي، نو دغه تفاوت مشترك مضارب دیته تشویقوي چي په راتلونکي کي دلومړي سوداګر سره معامله لږه او ددویم سره یي زیاته کړي.

دا راز مشترك مضارب کولاي شي چي دخاص مضارب دقدرت موافق دیوه تړون له مخي هغه ته ټول راس المال ورکړي او یا نیماني ورکړي او یا هم دریمه برخه ورکړي.

که یو مشترك مضارب د دهغه سوداګر سره چي له بلجیم څخه دکور جوړوني توکي راواردوي تړون وکړي او مشترك مضارب د حمل نقل او سفر په مصارف په غاړه واخلي نو دا خاص مضاربت ګڼل کیږي.

او کچیري پدي تړون او اتفاق راشي چي مشترك مضارب به نیمایي قیمت دقرض په شکل ورکوي او سوداګر به دخپله لوري نیمایي اچوي نو دا شرکت او ومضاربت دواړه دي چي ددواړو یو ځایوالي جواز لري.

که یو سوداګر دچین څخه سل زره متره رخت را وارد کړي او ټول مصارف یي په ګډون دګمرك او نورو شیانو په لاندي توګه وارزول شي نو خپله دګټي اندازه معلومیږي:

100000متر � 60 فلسه = 6000 دیناره

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

ګمرکي محصول 0/01 = 60 ديناره

داجازه نامي محصول 0/09 = 240 ديناره

دبانك داعتمادي اکاونت مصارف 5، 01/= 90 ديناره

ګمرکي محصول او له بندر څخه دنقل مصارف 90 دينار

المجموع 9390 ديناره

دغه ټوله کړنه له تاريخ درسيدو څخه ددريو مياشتو په موده کي سرته ورسيده، او هر متريي په 110 فلسه وپلورل نو ددي ټرون ټوله ګټه به 11000 � 9390= 1610 ديناره.

ټوله وخت يي اته مياشتي ونيو، او په ټرون کي راغلي و چي دسوداګر فيصدي به 0/075 وي او د مشترك مضارب به 0/025 وي او تجارتي توکي ورك او تاوان وکړي نو هغه به دمال په اندازه تقسيميږي، که مونږ په پورتني مثال کي حساب وکړو نو دمشترك مضارب (بانك) ګټه 400 دينارو ته رسيږي، او دبانکي حساب او فايدي له مخي 5، 0/018 ته رسيږي .

دويم هغه مشارکت چي پاي يي په ملکيت تماميږي:

دغه کړنه داستثمار پداسي توګه صورت نيسي چي مشترك مضارب (بانك) دپلورني لپاره داسي توکي را ونيسي چي کار پري وکړي لکه موټري چي دخلکو او توکو دنقلولو لپاره کارول کيږي، البته دا به پداسي شکل نوي چي دکسب لپاره يي ترلاسه کړي، بلکي دابه ديو ځانګړي ترتيب شوي نظام له مخي مزدورانو (اجيرانو) ته ورکوي ترڅو تري دومره اندازه لاسته راوړي چي دموټر قيمت پوره کړي، پدي معنی چي مشترك مضارب (بانك) به دموټر دملکيت څخه خپل کارګر ته دمودي سره سم تيريږي پدي شرط چي هغه به بشپړه توګه دموټر قيمت په هماغه ټاکلي موده کي وسپاري.

دبيلګي په توګه: يو سړي چي دتيکسي موټر چلونکي دي هره ورځ دموټر څښتن ته له مصارف ايستلو وروسته خپل حساب سپاري، اوددغه موټر قيمت سره دټولو ګمرکي محصولاتو 2400 ديناره کيږي.

مياشتی فايده دمصارفو او چلونکي د مزدوري پرته څلويښتو دينارو ته رسيږي، او دی دشپيتو دينارو او يا ددي مساوي شي ترلاسه کوي چي دکال عايد يي 60 � 12 = 720 ديناره کيږي، لدي څخه بانك 0/025 دصافي دخل په اندازه اخلي چي دا دده

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

100

دهغي مجموع 720 � 25 = 180 ديناره په کال کي، او پاتي دينارونو اندازه 540 ته رسيږي، چي دتامين په حساب کي ورکوي ترڅو دموټر ټول قيمت پوره کړي، او پدي صورت کي به بيا دموټر مالك شي چي دغه کړنه به دپنځو کلونو څخه په لنډه موده کي پوره کړي .

دريم: بيع مرابحه (دګټي په شکل پلورنه)

البته دغه مساله دمعاصر ژوند او حالاتو سره سمون خوري، ځکه کله ناکله دورځني ژوند غوښتنه داوي چي پخوا له پيدا کولو دپيسو (قيمت) څخه دضرورت وړ توکي بايد را ونيسي، که دغه توکي دشخصي استعمال لپاره پکاريږي لکه دکور سامان، شخصي موټر، تلويزون، او داسي نور او که د مسلکي وظيفي لپاره پکاريږي لکه د ډاکتر دکلينيك سامان او داسي نور، نو اوس هغه بانك چي په سود ندي ولاړ ددغسي حالاتو سره څه راز تعامل کوي؟

په اسلامي بانکونو کي ديو ځانګړي نظام له مخي اسلامي بانك پدغه کار کي ځان ور شريکوي او غواړي پرته د سود دشبهي څخه ګټه لاسته راوړي چي هغه په لاندي دوو طريقو سره صورت نيسي:

لومړي: دمضاربت دکړني په اساس پدي صورت کي بانك ځان قرض ورکوونکي شميري او دتوکو دڅښتن سره په ګټه کي ځان شريك بولي او مضاربت لکه وړاندي چي بيان شو يو کس بل ته مال ورکوي تر څو هغه پري تجارت وکړي او په ګټه کي دهغه سره شريك وي

دويم: بانك به دکمبيالا (Bill of Exchange)چکونو دقيمت چاري دټولو شرايطو مطابق پر مخ بيايي، کومي چي د ګټه اخستونکي لپاره ليکلي شويدي.

البته پدي مساله کي به مونږ دلومړي قضيي په اړوند څيړنه وکړو ځکه دويمه داسلامي بانك سره تر ډيره بريده اړخ نه لګوي، پخوا څرګنده شوه چي مضاربت (قراض) داسي مساله ده چي يو کس به بل ته مال سپاري تر څو هغه پري تجارت وکړي او ګټه به يي ترمنځ شريکه وي، البته دلته د کمبيالا چك څخه پيسي ستنول په هغه شکل چي مخکي بيان وشو ددغي رنګه مضاربت سره سمون نخوري، بل داچي کچيري سوداګر خپل توکي په تاوان وپلوري نو ايا بانك به په تاوان کي دهغه سره شريك وي؟ اوکه بانك يوازي دسوداګر سره دکمبيالا چيك په کړنه کي شريك دی کوم چي يوازي په ګټه ولاړ دی؟

که دي مسالي ته په غور وګورو نو دا په عدالت نده ولاړه، ځکه شريك بايد په ګټه او تاوان دواړو کي شريك شي، او که بانك يوازي دګټي په حالاتو کي ځان شريك بولي دا بيا شرکت ندي، سربيره پردي دغه حل څه عملي بڼه نلري هغه پدي اعتبار چي اخستونکي دتوکي دقيمت يوه برخه نقدي ورکوي، او بيا دپيرودني رسيد پداسي شکل

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

صادرېږي چي دټرون موافق پيسي ورنه ستنوي، نو پدي اساس نوموړي موضوع څه اسانه نده لكه ځيني چي تصور كوي.

بناء پردي دحل غوره لار داده چي هغه كس چي كوم توكي ته اړتيا لري هغه ته ددي فرصت وركړي شي چي په بشپړه توګه دغه توكي پداسي شكل وپيرودي چي قيمت به يي د مياشتني قسط مطابق پري كوي، او يا ديته ورته لاره ورته پيدا شي، نو هغه ډاكټر چي غواړي دخپل كلينيك لپاره توكي را ونيسي بانك ته به مراجعه وكړي له هغه څخه به ددغو توكو دمرابحت په ډول دپيرودني غوښتنه وكړي، البته دغه مرابحت (ګټه) به ددوي داتفاق موافق وي دساري په توګه 0/02 يا 0/03 او قيمت به يي دخپل وس مطابق په اقساطو ورته سپاري.

پورتني مساله له دوو فرمولو څخه تشكيل شوي يوه دا چي دپيرودني وعده ورسره وشوه او بله په ګټه (مرابحه) دپلورني مساله، دا مساله په هغه قطار كي نه راځي چي انسان داسي شي خرڅوي چي دده سره نوي، او نه په هغه قطار كي راځي چي داسي ګټه ترلاسه كوي چي دتاوان ضامن يي نوي.

ځكه دا داسي بيعه ده چي دتسليم څخه وروسته ترسره كيږي او دلته تسليم د بانك دوكيل له لوري صورت نيسي، او دا هم روا ده چي همدغه وكيل دقيمت وركولو كفيل هم شي،مګر ددوي دواړو ترمنځ معاهده پدي شوي چي وكالت په صفت به ئي رانيسي چي په همدي مهال وبيعي ژمنه ورسره شوي، او پدغي ژمني وفا كول دقضاء او دين له مخي واجب دي.

او داچي دهغه قيمت څخه چي بانك اخستي پر پيريدونيك زيات پلوري او دا پيسي په تر ټاكلي مودي پوري ورته سپاري او يا به ئي د قسط په شكل سپاري دا دفقهاو له نظره جواز لري، امام ترمذي وائي: يو شمير علماو ددي حديث (بيعتين في بيعه) تفسير داسي كړي چي پلورونكي ووايي: دا رخت په نقدو په شل افغانۍ دركوم او په قرض ئي په ديرشو دركوم، نو دغه بيعه روا ده پدي شرط چي ترون (عقد) په يوه وشي.

عبد الرزاق پخپل مصنف كي د زهري، طاوس، او سعيد بن المسيب څخه روايت كړي وائي: دا روا ده چي ووائي: دا رخت دمياشتي ترپايه په قرض په شلو افغانيو دركوم او ددوو مياشتو په قرض ئي په ديرشو افغانيو دركوم، كه بيا ئي په يو له دي دوو بيعو څخه خرڅ كړي نو دا صحيح ده دا خبره قتاده هم كړيده.

امام محمد بن حسن شيباني وائي: ابو حنيفه رحمه الله دهغه سړي په اړوند وويل چي په بل سړي ئي سل ديناره قرض ترمعلومي نيټي پوري وي، نو كله چي

دحساباتو ترتيب او دګټو تقسيم

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

بانك پدي اعتبار چي مشترك مضارب دي، نو پکار ده چي دحساباتو منظم پلان ولري تر څو دا ټول مالونه په صحيح توګه دشرايطو مطابق وکارول شي، البته دحساباتو او امانتونو داستثمار قواعد او اساسنامي په لاندي ډول ترسره کيږي:

د مالونو د استثمار اصول او اساسنامي

په سودي بانکونو کي دمالونو دښودلو بيلابيلي لاري دي، ځيني د زيادت پخاطر ږدي، ځيني دځانګړي حساب په اساس ږدي، او ځيني بيا تر ځانګړي نيتي پوري ږدي، ددي اختلاف په اساس يي ګټه هم بيلابيل شکلونه غوره کوي.

خو هغه مبلغ (مال) چي په غير ربوي بانك کي ښودل کيږي دګټي اندازه يي داستثمار په صورت کي معلومه نوي، ځکه دغه مال اوس دشرکت مال وګرځيده، او په شرکت کي يو مال له بل څخه بهتروالي نلري داسي نشي کيداي چي د سلو دينارو ګټه دي دريمه وي او دزرو دينارو ګټه دي نيمايي وي، بلکي دټولو ګټه به په يو معيار وي که هغه دريمه وي نيمايي وي او که لدينه لږه يا ډيره وي خو دسلو او زرو به يو معيار وي.

خو کوم چي دوخت سره تړاو لري دا بيا له پورتني مسالي سره اختلاف لري، ځکه هغه پيسي چي بيرته د بانك څخه نه اخستلي کيږي مګر پدي شرط چي دوه مياشتي مخکي به خبر ورکوي، توپير لري له هغو څخه چي يوه مياشت مخکي به خبر ورکوي، ځکه دديم حالت په پرتله بانك دلومړي حالت په پيسو تر ډيره بريده ښه کار کولاي شي نو پدي اساس يي ښبتن دمال ته ددويم په پرتله زياته ګټه پاتي کيږي.

پدي اساس غير سودي بانك دګډون کوونکو ترمنځ دحساب لائحه په لاندي توګه ټاکي:

الف � داستثماري حساباتو شريکان په ټولو پيسو کي فيصدي 0/050 داصلي سرمايي

ب-دهغو شريکانو حسابات چي يوه مياشت وړاندي خبرورکوي 0/060 داصلي سرمايي

ج � دهغو شريکانو حسابات چي دوه مياشتي وړاندي خبر ورکوي 0/070 داصلي سرمايي

د- دهغو شريکانو چي تريوکال پوري وخت ورکړي وي 0/090 داصلي سرمايي

ددي څخه هدف اوموخه داده چي څرګنده شي چي د زرو دينارو ښبتن چي غواړي مال يي په مطلقه توګه وکارول شي نو دده دګټي اندازه به لوړه وي، دی کولاي شي پداسي حساب کي واچوي چي يو کال وخت لري، خو که ددي اټکل کوي چي که شر ايط يي ديته اړ کي چي راويي باسي نو دلږ مودي خبرتيا څخه وروسته به يي باسي، نو دی بيا کولاي شي پداسي حساب کي کيږدي چي بيرته يي ورته وسپاري او پدي بايد پوه شي چي دده دګټي اندازه به لږ وي.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

د ګټو تقسیم

هغه ګټه چې په مشترك مضاربت کې دویش وړ وي هغه عبارت له هغې ګټې څخه ده چې دیوي ټاکلي مودې په دوران کې لاسته راغلې وي، البته دګټې موندل داستثمار په بیلابیلو برخو کې څه مشکل کارندي که هغه دمضاربت په لار راغلي وي که دمشارکت له لارې وي او که د مرابحت له لارې.

هغه نفقات (مصارف) چې قابل د مصرفولو وي

دمصارفو یا نفقاتو په اړوند اسلامي فقهاء بیلابیل نظریات لري ایا په خاص مضاربت کې کارکوونکي کولاي شي خپل مصارف دمال پر څښتن شرط کړي یا نشي کولاي؟

الف: ابن حزم پخپل کتاب محلی کې وایې: کارکونکي ته روا نده چې دمضاربت دمال څخه څه شي وخوري، یا ورنه جامې جوړې کړي که دسفر په حالت کې وي یا حضر کې وي.

ب- حنفي فقهاء وایې: دسفر په حالت کې مضارب کولاي شي دمضاربت له مال څخه یې مصرف کړي، خو په حضر کې نشي کولاي، البته دسفر په حالت کې به هم یوازې هغه څه مصرفوي چې دده سره تړاو ولري لکه خوراك، جامې، دحمل نقل کرایه او هغه څه چې په سفر کې ضروري وي.

ج مالکي علماء پدې اند دي چې که چیرې دمضاربت مال دنفقې(مصارفو) توان ولري نو په حضر کې هم صحیح ده.

د- شافي فقهاء بیا نفقه دوو برخو ته ویشي لومړي: هغه نفقه (مصارف) چې دمضاربت په مال پورې تړاو لري، دویم: هغه نفقات چې پخپله مضارب شخص پورې لري، لومړي قسم نفقات به دمضاربت له مال څخه وي لکه دمال انتقال له یو ځاي څخه بل ته، له او ورکیدو څخه ساتنه او داسې نور، خو مضارب چې څه کار ترسره کوي لکه جامې جوړول، یا دیوي ورې برخې مال انتقال له یو ځاي څخه بل ځاي ته، نو پدې صورت کې مضارب ته پکار نده چې دمضاربت دمال څخه یې واخلي، البته دشافعي فقهاء په اند په مساله کې دوه نظره موجود دي: ظاهر او څرګند یې دادي چې په حضر کې به هیڅ قسم نفقه دمضاربت له مال څخه نه اخلي ځکه امکان لري دمضاربت ټوله ګټه همدا وي نو هغه مقصد چې له مخې دمضاربت تړون رامینځته شوي نه حاصلیږي، خو ددوي دویم نظر دادی چې اخستلاي شي یعنې دمضاربت دمال څخه نفقه په حضر کې هم اخستلاي شي خو چې دمضاربت دمال لپاره وي.

هـ- حنابله علماء وایې چې په سفر کې ټول مصارف دمضاربت له مال څخه کیږي خو په حضر کې هم کولاي شي پدې شرط چې دتړون پر مهال یې دا شرط کړي وي.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دعلماو ددي اختلاف څخه دي نتيجي رسيږو چي دمضاربت دمال څخه هغه نفقه مصرفول جواز لري چي دعرف له مخي ټاکله کيږي.

اوس پوښتنه داده چي ايا ددي اصولو په رڼا کي مشترك مضارب په تير بيا بانك كولاي شي دغسي نفقه دمضاربت پکار کي مصرف کړي؟

مخکي څرګنده شوه چي مشترك مضارب پخپله کړنه اوعمل کي په هغو شرايطو او قيوداتو مکلف ندي کوم چي خاص مضارب پري مکلف دي، نو پدي اساس مشترك مضارب ته ددي اړتيا نشته چي دا شرط کړي کله چي مشترك مضارب موسسه او يا بانك وي يعني طبيعي شخص نوي، ځکه بانك تل پداسي ځاي کي وي چي هغه مرکزي او تجارتي حيثيت ولري سربيره پردي بانك پوهه او مسلکي مامورينو ته اړتيا لري چي هغوي ته به دهغوي دمستوا مطابق معاشات ورکوي،دارنګه ګڼ شمير وسايلو او الاتو ته ضرورت لري چي دا واړه کارونه ددي جوګه ندي چي اندازه يي معلومه شي لکه په خاص مضاربت کي چي معلوميږي.

پدي اساس بانك نشي كولاي خپل ټول مصارف په ګډون دمامورينو دمعاشاتو دمضاربت له مال څخه واخلي، ځکه کومه نفقه (مصارف) چي فقهاو جواز ورکړي هغه تر سفر پوري ځانګړي ده، او حنابله و چي په حضر کي جواز ورکړي خو هغه يوازي تر ډوډۍ او جامو پوري خاصه ده، چي دعرف مطابق به يي استعمالوي، سربيره ددي دبانك مصارف دومره لوړ دي چي ديو عادي سړي د قدرت او وس څخه بهر دي، پدي اساس بانك نشي كولاي هيڅ قسمه مصارف دمضاربت دمال څخه واخلي پرته له هغو نه چي صرف دمضارب کار پوري تړاو لري لکه دصادري واردي کتاب، مطبوعات په تيره بيا چي استثماري عمل وي، البته هغه مضاربين (کارکوونکي) چي دبانك سره يي تړون کړي وي او دهمدي بانك سره کار کوي ددوي مصارف به داتفاق مطابق دمضاربت دمال څخه وي دهر يوه به دخپلي دندي او شرايطو مطابق مصرف وي.

د ګټي د تقسيم اساسنامي

بانك دګټي په اړوند دوه حقه ترلاسه کوي:

الف: يوه ګټه بانك پدي لاسته راوړي چي مضارب بلل کيږي، البته دا ګټه به دخپلوا مقرراتو سره سم معلومه او ښکاره وي که هغه نيمه وي دريمه برخه وي او که لدينه زياته يا کمه وي، خو داګټه به له هغي ګټي څخه اخستله کيږي چي په اوږدو دکال کي په ډاګيزه توګه لاسته راغلي وي.

ب: بله پدي اعتبار اخلي چي ديوي برخي هغه مال څښتن ځان بولي چي داستثمار لپاره پکار اچولي شويدي، برابره خبره ده که دغه مال دبانك دراس المال يوه برخه دهغه مال څخه وي چي بانك يي تل احتياط پخاطر ساتي او که

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دهغو مالونو یوه برخه وي چي په جاري حسابونو دبانك كي خلك ږدي اودضرورت پر اساس يي بيرته له بانك څخه اخلي.

كه نوموړي مال دلومړي قسم څخه وي بيا مشكل نشته ځكه بانك تل يوه اندازه مال داحتياط په شكل له ځان سره همداسي ساتي، نو څرنگه چي دبانك مال دي په هماغه اندازه كلني گټه هم دده كيږي، ځكه دى دټولو مالونو دسلامتيا ضامن دى.

البته ددويم حق په هكله موضوع وضاحت ته اړتيا لري ځكه دغه مالونه تل يو له بله گډيږي او كله ايستل كيږي كله بيا بيرته ورته ستنيږي، نو ددي مشكل پر اساس دري فرمولي او فرضي لاري موجودي دي:

الف: هغه مال چي ثابت وي او استثمار لپاره له پيل دكال څخه بيا ترپايه موجود وي.

ب: هغه مال چي څښتن يي ايښي وي چي دكال په اوږدو كي يا ټول بيرته اخلي او يا يوه برخه اخلي.

ج: هغه مال چي دكال له پيل څخه نه و موجود خو دكال په اوږدو كي بانك ته راوړل شوه.

دلومړي حالت يا مال مساله څرگنده او څه مشكل پكښي نشته، ځكه دده دگټي اندازه معلومه ده چي حساب به يي په لاندي توگه صورت نيسي:

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

د استثمار اندازه او دحساب نوعیت

ټولي په بانك كي ښودل شوي پيسي 100

ټولي پيسي چي ددي كار لپاره ځانګړي شوي وي په ټوله هغه ګټه كي ضرب وركړي چي د توزيع لپاره خاص شوي وي البته لدينه وړاندي به دبانك برخه ورڅخه وباسي، پدي سره كولاي شي دهر مال دګټي اندازه معلومه شي، يعني كله چي دبانك برخه ورڅخه وايستله شوه، باقي به ټول مال وويشي هر څومره چي ورته ورسيده هماغه ددغه مال چي داستثمار لپاره يي ايښي ګټه ده.

اوكه پخوا له كال پوره كيدو څخه يي دخپل مال يوه برخه وايسته نو دا سړي داسي مثال لري لكه يو كس ته چي دمضاربت لپاره پيسي وركړي وي خو پخوا له معلوميدو دګټي يا تاوان څخه يي يوه بيرته ورنه واخستي چي پدي سره دمضاربت راس المال راټيټ شو نو پدي صورت كي دمالي كال دپوره كيدو سره سم دده حساب به باقي پيسو كيږي پدي معنى چي كله كلني حساب كيږي نو دده هغو پيسو ته به كتل كيږي چي بالفعل موجودي دي دهغو په اندازه به ګټه وركوله كيږي.

ددريم او وروستي حالت په اړوند بايد ووايو چي پدي صورت كي دمال ښتن دكال په اوږدو كي خپل مال بانك ته دمضاربت په شكل وركوي، دبيلګي په توګه كه يو سړي زر ديناره د مارچ په مياشت كي وركړي او بل يي دسبتمبر په مياشت كي وركړي نو دغه مساله وضاحت او بيان ته اړتيا لري چي هغه په لاندي دول ده:

پرته له شك نه چي په خاص مضاربت كي ددغه حالت څرګندتيا نشته، تر څو دهغه پواسطه ورته لار هواره كړو، ځكه خاص مضاربت يومستقل ترون دى چي دكار دشروع څخه وروسته نور مال ورسره نه يوځاي كيږي، مګر هغه اساسنامي اوا صول چي مونږ مخكي څرګند كړو او په ګټي پوري تړاو لرل دهغو په رڼا كي مونږ كولاي شو لار دحل ورته ومومو، هغه پدي معنى چي يوازي داستثمار لپاره په بانك كي دمال ښودل دګټي داستحقاق لامل ګرځي، لكه څرنګه چي شريك په هغه صورت كي چي مال يي سره ګډ كړي نوي دګټي مستحق ګرځي.

دغه كړنه او عمل دبانك په استثماري حساباتو كي دكال په اوږدو كي روانه وي، نو پدي اساس هغه كس چي خپل مال كال په اوږدو كي بانك ته داستثمار لپاره وركړي دګټي مستحق ګڼل كيږي، البته امكان لري ده ته له پخوا څخه ددي ابلاغ وشي چي ستا مال به يوه يا دوه مياشتي وروسته دمياشتي دسر څخه په كار اچول كيږي، ځكه بانك تل دخپلو مالونو داستثمار لپاره ځانګړي پروګرام او پلان لري چي دهغه پلان له مخي پيسي په كار اچوي، دا په خلاف دسودي بانكونو ځكه هلته امكان لري له هماغي دويمي ورځي دده دمال ګټه شروع شي.

خو ددي نيتو داختلاف په صورت كي چي يويي له پيل دكال څخه مال سپاري او بل يي دنيمايي كال څخه وروسته وركوي دحساب فرموله يي په هماغه اساس روانه وي لكه مخكي چي بيان تير شو او هغه دفايدي او نمرو طريقه

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

وه، پدي معنی چي پیسي به په ورځو کي ضرب کړي، ترځو دټولو پیسو وخت او مدت معلوم کړي شي، او دټول کال دهري ورځي اندازه ګټه معلومه شي، نو چا چي زر دیناره لږ مخکي له نیمايي دکال څخه اېښي وي نوداسي به يي فرض کړو لکه ده چي پنځه سوره دیناره له پیل دکال څخه اېښي دي، ځکه دده زر دیناره به په باقي میاشتو کي ضربیږي چي هغه شپږ میاشتي دي، او دغه چي په ټولو میاشتو دکال کي ضرب ورکړي شي خپله پنځه سوه دیناره ورنه جوړیږي.

د قرض چکونه

دغه چکونه عبارت دي له هغو قرضونو څخه چي شرکت ئي له عام ولس څخه دسودي ګټي په اساس اخلي، دغه چکونه په معاصرو کړنو کي د قبول وړ دي چي بیلوالي نه قبلوي.

شرکتونه کله ناکله دخپلو مالي ستونزو له کبله دغه رنګي چکونه صادروي ځکه دوي دخپلو کړنو دسرته رسولو لپاره زیاتو مالونو اړتیا لري او هغه برخي (سهام) چي ترلاسه کړي دي هغه کفايت نکوي نو دخپلو پروژو د پراخوالي او سرته رسولو لپاره دغه چکونه ترلاسه کوي او نه غواړي چي عام ولس ته دنورو برخو (سهمونو) اعلان وکړي ځکه پدغسي صورت کي دشريکانو دګټو برخي ډيري کمیږي، پدي اساس شرکتونه له خلکو څخه ددغسي قرضونو غوښتنه کوي، او له بلي خوا ډیر داسي خلك وي چي زيات شمير پیسي ئي د راتلونکي ضرورتونو لپاره ساتلي وي، او دغه پیسي ئي یا پخپلوکورونو کي اېښي وي، او يا ئي دبانك په جاري حساب کي اېښي وي، نو دغه پیسي دداسي ګټي لپاره نه استعمالیږي چي ټولو هیوادوالو ته ګټه ورسوي، او په هغه صورت کي به يي ګټه رسیږي چي سوداګرانو ته ئي ورکړي ترڅو ئي هغوي پخپلو تجارتي کړنو کي وکاروي، مګر دمالونو څښتنان دا قسم قرضونه ځکه نه ورکوي چي دوي لدینه ویریږي چي دضرورت په وخت کي به بيا لاسته نه ورځي.

ددي ویري له کبله د قرضي چکونه مفکوره راڼاګیزه شوه ترڅو شتمن دیته وهڅوي چي په قرض ئي ورکړي او ویري له فکرونو څخه وباسي، او ددي لپاره ئي دوه لاري پکار واچولي:

لومړي: شتمنو ته د خپلو قرضونو په مقابل کي د معلومي سودي ګټي تمه ورکول.

دویم: داسي چکونه ورنه جوړول چي هرچاته دمنلو وړ وي، پدي معنی چي که څښتن ئي هر وخت وغواړي دغه چك وپلوري نو کولاي شي په ازاد بازار کي دبازار په نرخ وپلوري چي په زیاترو حالاتو کي دبازار نرخ تر هغه نه زیات وي چي پري لیکلي وي.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

معاصر اقتصادي نظام لدې لاري څخه وکولای شواي چي دخلکو هغه شتمني چي په کورونو کي ايښي وي په کار واچوي، مگر ځرنگه چي دغه کړنه په سودي قرض ولاړه ده نو اسلامي شريعت دغسي کړني ته اجازه نه ورکوي، دا سربيره پردې چي ګڼ شمير ټولنيز اوشرعي مفاسد ترينه ولاړيږي.

له همدي کبله يو شمير مسلمانانو په ځيني اسلامي هيوادونو کي ددي چکونو بديل هڅي وکړي چي وروسته له ځيړني څخه ئي د (دمضاربت چکونه) را ويستل، مضاربت لکه مخکي چي بيان تير شو په اسلامي فقه کي معلومه او پيژندل شوي کړنه ده چي دمال څښتن کارکوونکي ته مال سپاري او هغه پري کار کوي او گټه ئي ترمنځ شريکه وي.

نو د ددي چکونو څخه بنسټيز هدف دادي چي د څښتن او صادرونکي ترمنځ ئي دمضاربت تړون (عقد) رامنځته شي، او پدي صورت کي به دچك څښتن ته معينه گټه نه ورکوله کيږي، بلکي که تجارت گټه وکړي نو ده ته به دفيصدي په حساب گټه ورکوله کيږي.

دهمدي موضوع په اړوند يو شمير اسلامي هيوادونو ځانګړي قوانين وضع کړه دهمدي جملي څخه د اردن د 1981م کال قانون، او دپاکستان دشرکتونو قانون چي په کال 1984م کي صادر شو او پدي قانون کي مستقل يو فصل د همدي مضاربوي چکونو په باره کي دي البته مونږ به په لنډ ډول داردن قانون ته اشاره وکړو:

1-د مضاربت چکونه عبارت دي له هغو تصديق شويو پاڼو څخه چي ځانګړي قيمت لري او څښتنانو په نوم ئي دهغو پيسو په مقابل کي صاردي شويدي چي دپروژي خاوند ته ئي ورکړي ترڅو هغه پري خپله پروژه وچلوي او گټه ترينه لاسته راوړي.

2-د چکونو څښتنانو ته دپروژي دگټي څخه يو شمير محدود شي ورکول کيږي،او دغه تحديد به دچکونو دصادريدو پر مهال معلوميږي، دیادوني وړ ده چي دچکونه پخپل ذات کي هيڅ فايده نلري، او نه ئي څښتنانو ته ددي حق شته چي دکلنۍ محدودي گټي غوښتنه وکړي.

3-په اسلامي فقه کښي که دمضاربت گټه دکارکوونکي او دمال دڅښتن ترمنځ ددوي دتوافق مطابق دکار يا عمل په پاي کي ويشله کيږي، مگر اردني قانون د مضاربوي چکونو په اړوند وائي چي گټه به هر وخت يا دکار په پاي کي نه ويشله کيږي، يوازي دچك څښتن ته هغه ځانګړي شوي گټه ورکړله کيږي، نو دهر کار په پاي کي دده ځانګړي گټه ورکوله کيږي او دچك صادرونکي جهت ته نه ورکوله کيږي بلکي دا گټه به دپروژي سره محفوظه پرته وي ترڅو ددي گټي څخه په تدريجي توگه هغه پيسي پوره کړي چي دچکونو څښتنان ئي غواړي.

4-دچك په هر خاوند لازمه ده چي دتړون له مخي په ټاکل شوي وختونو کي خپل چکونه وړاندي کړي، او له صادرونکي جهت څخه به غوښتنه کيږي چي دچکونه نومول شوي قيمت ورته ورکړي، اوپدي سره به هغه مال بيرته

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

ستون کړي چي دسند په عوض کي ورکړي و، البته په چك په صادرونكي جهت لازمه ده چي دچك نومول شوي قيمت سره له ساتلي ګټې ورته وسپاري، لکه مخکي چي بيان وشو.

5-پدي سره دچکونو څښتنان هغه مال چي پروژې ته ئي ورکړي تر هرڅه مخکي بيرته لاسته راوړي، ترڅو پدي سره دټولو خاوندانو دچکونو معامله تصفيه شي، اوددي کړني په کولو سره به صادرونكي جهت دپروژې او دهغې دټولو الاتو څښتن وګرځي، چي په پايله کي به ټوله پروژه دصادرونكي جهت دهغو چکونو ګټه شي چي پکار ئي اچولي وو.

6-کچيري پروژه له تاوان يا خساري سره مخ شي، نو قاعده داده چي دغه تاوان دچکونومالکان پرغاړه واخلي، ځکه دوي دمالونو څښتنان دي، مګر داردن قانون پدي ټينګار کړي چي دغه تاوان به دچکونو څښتنانو ته حکومت ورکوي او هغه به په قضيه کي دريم لوري واقع کيږي، پدي معنی چي دتاوان ضامن به حکومت وي، او هغه به دچك نومول شوي تاوان ګالي، کچيري داسي تاوان وشي چي دپروژې ټوله سرمايه پکښي له منځه لاړه شي نو حکومت به ددي جبيره کوي او دچکونومالکانو ته به پيسي ورکوي.

7-البته حکومت چي کوم تاوان دچکونو څښتنانو ته ورکوي دا به دچکونو په صادرونكي جهت قرض وي، کله چي بيرته په پښو ودريږي نو دغه قرض به دوباره حکومت ته سپاري.

دا داردن دقانون لنډيز و چي د مضاربت دسندونو په اړوند ئي خپور کړي، خو که ديته په ځير وګورو ګڼ شمير ستونزي ورسره مل دي چي ځيني په لاندي ډول دي:

1-دمضاربت طبيعي بڼه دا ده چي هيڅوك نه دسرمايه ضامن کيداي شي او نه دګټې، ځکه چي په مضاربت کي چي څه ګټه لاسته راځي هغه تجارتي ګټه ده، او تل تجارتي ګټه هغه وخت لاسته راځي چي تاوان ورسره تړلي وي، کله چي سرمايه دکوم لوري له خوا ډاډمنه وي (مضمونه) وي بيا دمضاربت تړون (عقد) ورته نشي ويل کيداي، نو داردن په قانون کي راغلي چي دچك دنومول شوي قيمت ضمانت ورکول کيږي، دغه شرط داسلامي مضاربت سره اړخ نه لګوي.

2-که څوك ووائي چي کوم کس چي ددغه چك ضمانت کوي هغه دچك صادرونكي جهت ندي او نه کار کوونکي دی، بلکي حکومت چي دريم لوري بلل کيږي ددي ضامن دی، او په شريعت کي چي کومه منع راغلي هغه داده چي دتړون (عقد) کوم لوري د بل لوري دمال ضامن شي، خوکه دريم سړي را وړاندي کيږي او دتاوان پر مهال ئي ضمانت کوي نو دا خو دشريعت سره څه ټکر نخوري.

ددي په ځواب کي بايد وويل شي دغه رنګي عبارت داردن په قانون کي ندي راغلي، ځکه حکومت دچك دنومول شوي قيمت ضمانت په خيراتي (تبرعي) توګه نکوي لکه يو څوك چي پخپل تجارت کي تاواني شي او بل کس دمرستي او خيرات په توګه دا تاوان ورکړي، بلکي حکومت دغه نومول شوي تاوان د چك دصادرونكي په نماينده ګي ورکوي،له

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

همدي كبله هغه مال چي حكومت ئي خلكو ته وركوي، په صادرونكي جهت ئي قرض دى، هر كله چي دسنداتو پيسي وسپاري حكومت ته به خپل قرص سپاري، نو ځرنگه چي صادرونكي جهت پدي ملزم دى چي دحكومت قرض به وركوي ددي معنى داده چي په حقيقت كي صادرونكي جهت دده دسند ضامن دى نه حكومت.

-2كچيري دحكومت په قانون كي بدلون راشي او حكومت پدغه مساله كي ځان (متبرع) وگني، او داسي وښي چي كوم مال ئي دتاوان پر مهال خلكو ته وركړي دهغه ذمه وار صادرونكي جهت ندي نو بيا به دقانو عبارت داسي راشي (ددريم لوري لخوا ضمانت) ددي فرمولي بنسټ په اسلامي فقه دكفيل سره ورته والي لري، مگر په اسلامي فقه كي هغه مهال كفيل ضامن دي چي كفيل ئي له اصيل نه بيااخلي نو واقعيت كي ضمانت اصيل ته راجع كيږي، لكه قرض، دپلورل شوي توكي قيمت، او داراز ټول قرضونه كچيري اصيل ضامن د كفيل نوي نو كفالت نه صحيح كيږي، لكه امانت، دشركت يا مضاربت سرمايه او داسي نور، دغه فقهي فرموله دټولو علماو په نزد صحيح ده چي هيجا پكښي اختلاف ندى كړي.

مرغيناني پخپل كتاب هدايه كي وائي:

"كفالت په مضمون كړي شويو توكو كي كه څه هم زمونږ له نظره صحيح ده او امام شافعي رحمه الله ورسره مخالف دى، خو دغه به پخپل ذات سره مضمون وي، لكه په فاسده بيعه كي پلورل شوي توكي، يا غصب كړي شوي شيان، نه پدي معنى چي په بل شي سره به مضمون وي، لكه پلورل شوي توكي، گروشوي شيان، اونه داسي چي هغه دامانت بنه ولري لكه خپله امانتي شيان، يا په عاريت اخستونكي توكي، يا مستاجر، يا دمضاربت مال او ياهم دشركت مال "
.

دارنگه خطيب شربيني شافعي وائي:

"دهر عين چي دچا په لاس كوي هغه مضمون دى پدي سره چي بيرته به يي سپاري، او ددغسي عين ضمانت صحيح دى، لكه غصب كړى شوي توكي، عاريت اخستل شوي توكي، او هغه پلورل شوي توكي چي تسليم (قبض) كړي ئي نوي، مگر كچيري عين دهغه چا په لاس كي چي وي او مضمون نوي لكه امانت، دشريك سره مال، وكيل،او وصي نو دوي پدي ملزم ندي چي ضامن به وي، ځكه پدوي دا لازمه ده چي پري ئي بږدي نه دا چي بيرته ئي رد كړي. "

بن الهمام وائي:

"دخساري ضمانت غلط او باطل دى، ځكه ضمان په هغه څه كي راځي چي هغه مضمون كړي شوي وي، او د تاوان ضامن هيڅوك ندى، آن كچيري پلورونكى په بازار كي ووائي: ټول تاوان چي درته رسيږي هغه پر ما، او يا د مرئي پيردونكي ته ووائي: كچيري دا مرئي وتښتيده نو تاوان ئي پرما دا صحيح نده. "

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

په پورتنيو شيانو کي دکفالت دنه صحت لامل دا دی چي دکومو پيسو کفالت ئي کړي کفيل دقضاء له مخي پدي مکلف ندي چي دهغه تاوان به ورکوي، دا راز دچا چي کفالت شوي نو هغه ته دا صحيح نده چي محکمي ته لاړ شي او له کفيل څخه تاوان وغواړي، مگر داچي دريم لوري خپل ځان پدي مکلف گڼي چي دتاوان پر مهال به دی تاوان ورکوي دا يوازي ژمنه بلله کيږي چي ددين له مخي وفا کول پري لازمي دي مگر دقضاء له مخي مکلف ندی چي وفاء به پري کوي، کچيري اوس دريم لوري پخپله ژمنه وفاء وکړي او نوموړي پيسي وسپاري، نو دسند(چك خاوند ته روا ده چي وائي خلي، مگر قاضي نشي کولاي چي کفيل پدي مکلف کړي چي پخپله ژمنه به ارومرو وفاء کوي.

ايا اوس کولاي شو چي دمالکيانو پر مذهب عمل وکړو او ووايو چي دقضاء په وړاندي کفيل مکلف دی چي پخپله ژمنه وفاء وکړي؟ کچيري مونږ دغه ژمنه ملزمه وگڼو نو ضمانت بيا لازمي بڼه خپلوي، پدغسي صورت کي دفقهاو ددي قول معنی له مينځه ځي چي وائي: دمضاربت او شرکت دسرمائي کفالت نه صحيح کيږي.

د مضاربت دسندونو (چکونو) دپوره کولو مساله

داردن په قانون دريمه نيوکه داده چي: دمضاربت دچکونو هغه پيسي څښتنانو ته سپارل چي نومول شوي وي، پدغي رنگي پيسي سپارل موضوع د مضاربت څخه وزي او دقرض بڼه خپلوي.

البته ددي موضوع لا وضاحت لپاره به لومړي دمسالي فقهي بڼه وڅيړو: حقيقت دای چي دچکونو ختمولو معنی داده چي دمضاربت مال به دچکونو څښتنانو ته د مال دڅښتن لخوا ورکول کيږي، البته کچيري دمضاربت مال ټول نقد شوي وي بيا مسله اسانه ده، مگر ستونزه هغه وخت رامنځته کيږي چي دمضاربت مال په توکو بدل شوي وي، ځکه پدغسي صورت کي به دمضاربت مال سپارل داسي معنی ورکړي چي له مضارب څخه دغه توکي په بيعه اخلي، ځکه ټول اخستل شوي توکي دمالونو دڅښتنانو ملکيت گڼل کيږي، او مضارب په عين دتوکو کي هيڅ حق نلري، بلکي کچيري خرڅ شي او گټه وکړي نو په گټه کي دده برخه شته، اوس کچيري دچك څښتن صادرونکي جهت ته خپل چك وړاندي کوي ترڅو خپل مال ترلاسه کړي نو دغه کړنه پداسي حال کي کوي چي دمضاربت ټوله سرمايه يا زياتره سرمايه په صنعتي اويا تجارتي پروژه بدله شويده، نو دچك خاوند له صادرونکي جهت څخه خپله په پروژه کي گډه (خلطه) شوي برخه پلوري، پدي اساس ددغسي چکونو پيسي سپارل دبيعي په احکاموکي داخليږي چي هغه په لاندي ډول دي:

لومړي: ايا دمال څښتن ته روا ده چي دمضاربت څخه خپل مال پداسي وخت کي ستون کړي چي هغه نقد شوی نوي؟

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دويم: ايا دمضاربت په تړون (عقد) کي ددغسي ستنيدو شرط جواز لري؟

دريم: کچيري دمضاربت څخه دمال ستنيدنه روا وي نو ايا هغه به دچك نومول شوي قيمت په اندازه پيسي ستنوي او كه به دبازار دقيمت په اندازه پيسي ستنوي؟

لومړي مساله: دمضاربت څخه پداسي حال کي بيرته مال اخستل چي هغه نقد شوي نوي دفقهي له نظره دا دمضاربت فسخه كول او يا د مضاربت له تړون (عقد) څخه ځان ايستل دي، فقهاء وائي پدغسي حالت کي په مضارب لازمه ده چي اخستل شوي توكي وپلوري.

په الدر المختار کي راغلي دي: مضارب دمال دڅښتن په لري كولو سره له مضاربت نه وزي.... کچيري په لري كولو خبر شو او دمضاربت مال دتجارت توكي و نو هغه به پلوري. "

ابن قدامه په مغني کي ويلي: "مضاربت له هغو تړونونو (عقودو) څخه دی چي ديو طرف په فسخه كولو سره فسخه كيږي، کچيري دمضاربت تړون (عقد) فسخه کړی شي او مال دمضاربت په تجارتي توكو بند وي بيا دواړه لوري په پلورلو يا تقسيم اتفاق وكړ نو دا روا ده، ځكه حق ددوي دواړو دی دبل چا ورسره شركت نشته... کچيري دمال څښتن د دمضاربت دمال دپلورلو غوښتنه وکړي او مضارب (کارکوونکی) ئي ونه مني نو پدي کي دعلماو دوه نظره دي: يو داچي مضارب به په پلورلو مجبوريږي چي دا دشافعي رحمه الله نظر دی ځكه په مضارب لازمه ده چي خاوند ته داسي مال وسپاري لكه څرنگه ئي چي ترينه اخستي دی، او دويم نظر دادی چي په پلورلو نه مجبوريږي په تيره بيا هغه مهال چي په خرڅولو دمال کي گټه نوي، يا دمال څښتن ووائي چي دمضارب حق پكښي نشته. "

ددي څخه داسي څرگنده شوه چي دمضاربت څخه دمال ستنول دشريعت له مخي جواز لري، او پدغه مهال کچيري دمضاربت پيسي په توكو بدلي شوي وي نو هغه به پلوري، دا څرگنده ده چي کچيري غواړي دغه دمضاربت مال په دريم كس وپلوري نو جواز لري نو څرنگه چي ددريم كس سره عقد جواز لري دارنگه دمال دڅښتن او مضارب ترمنځ هم دغه دبيعي عقد جواز لري، مضارب كولاي شي دغه توكي دځان لپاره واخلي، او خاوند دمال ته خپلي پيسي وركړي، نو پدي سره به دمال څښتن خپله سرمايه او گټه واخلي او مضارب به هم خپله گټه واخلي.

دويمه مساله: دمضاربت دمال ستنول دبيعي دتړون (عقد) له مخي، دا هم جواز لري، ځكه داسي شرط دی چي دمضاربت دتړون دغوښتني مخالف ندی، ځكه دمال څښتن كولاي شي چي دمضاربت هر وخت چي وغواړي دمضاربت تړون (عقد) ختم کړي نو ختمولاي ئي شي، پدي حالت کي په مضارب لازمه ده چي توكي وپلوري او دمال څښتن ته خپله سرمايه سره دگټي وسپاري، نو په مضاربت کي دبيعي شرط داسي شرط دی چي دمضاربت دتړون (عقد) له فطرت څخه دی پدي معنی چي ورسره منافي ندي، مگر يوه خبره دلته داده چي دمضاربت دمال توكي يوازي په مضارب پلورل كيږي، او دا هم دشريعت له مخي څه ممانعت نلري، ځكه دمال څښتن او مضارب ترمنځ دمضاربت په مال دبيعي عقد دگڼ شمير علماو له نظره جواز لري، كاساني وائي:

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

"په مضاربت کي دمال ښبنتن او مضارب دواړه کولاي شي يو له بله دمضاربت مال واخلي او خرڅ کړي، اګرکه دمضاربت په مال ګټه هم نوي دا دابوحنيفه ابويوسف او محمد نظر دى، مګر زفر وائي چي نشي کولاي، ځکه دده له انده دا دمال خرڅول او اخستل دي په مال باندي او مال يوازي دخاوند ومال ملکيت دى نه دمضارب، نو پدي اساس جواز نلري، لکه وکيل له موکل سره، خو نور دري واړه امامان وائي: دمضاربت په مال کي دمال ښبنتن دسرمائي مالك دى، نه دتصرف، او دتصرف په حق کي دپردي په څير دى، او مضارب پکښي دتصرف ملکيت لري نه دسرمائي، په سرمايه کي دپردي په شان دى، تردي چي دمال ښبنتن نشي کولاي له تصرف څخه ئي منع کړي، نو ددواړو په حق کي دمضاربت مال داسي مثال لري لکه دپردي مال چي وي، له همدي کبله پلورل او پيرودل صحيح دي. "

ددي فرمولي پر اساس کچيري مضارب دمال په ښبنتن بيعه شرط کړي نو دا دمضاربت دتړون سره ټکر نخوري، او په شريعت کي دا روا ده.

دريمه مساله: ايا دمضاربت دچکونو قيمت به نومول شوي قيمت وي او که دبازار قيمت؟ داسي ښکاري چي غوره به دا وي چي دبازار قيمت ورکړي، کچيري دبازار دقيمت او نومول شوي قيمت ترمنځ توپير موجود وي نو دغه توپير به دمضاربت دمال ګټه شي، چي دمال دښبنتن او مضارب ترمنځ به ددوي دتړون پر اساس وويشل شي.

ددي مثال داسي دي: کچيري مونږ فرض کړو چي نومول شوي قيمت دچك سل افغانۍ دى او دورکړي پر مهال ئي بازاري قيمت يوسل او شل افغانۍ و، اوس کچيري مضارب اخستل غواړي دمضاربت مال ته به يوسل اوشل افغانۍ ورکړي، چي دغه زيادت (شل افغانۍ) دمضاربت په ګټه کي راشي، کچيري دمضاربت تړون (عقد) په نيمائي شوي وي نو لس به دمال ښبنتن ته ورکړي او لس به مضارب ته پاتي شي، پدي سره به مضارب دپروژي هغه برخه په يو سل او شل افغانۍ واخلي چي ددغه سند مقابل کي په پروژه کي موجوده وه.

داچي دسند قيمت به دبازار قيمت وي ددي دليل دادى چي اصل کي دمضاربت مال ټول دمال دښبنتن دى، مضارب پرته له ټاکل شوي ګټي نه بل حق په مال کي نلري، کچيري اوس د سند قيمت په بازار کي لوړ شوي وي، نو ددي معنى دا ده چي دمضاربت په مال کي زيادت راغلي دى، او مضاربت مال په ګډون د زيادت دمال دښبنتن ملکيت دى، کچيري دمال ښبنتن ته اوس دچك يا سند هغه نومول شوي قيمت ورکوي نو دا له شريعت په وړاندي جواز نلري، ځکه دا دمضاربت دتړون (عقد) سره منافي دى، فقهاء په زغرده دغه مساله بيان کړيده، کاساني رحمه الله وائي: " کچيري مضارب دمضاربت په مال توکي را ونيسي او پدي کي زيادت وي يانوي، خو وروسته دمال ښبنتن وغوښتل چي دا خرڅ کړي، مګر مضارب ددي سره مخالفت کول او غوښتل ئي ترهغه پوري ونه پلورل شي ترڅو ئي چي ګټه نوي کړي، پدي حالت کي به مضارب ديته اړ کيږي چي خرڅ ئي کړي، اويا دا چي دمال ښبنتن ته ئي خپله سرمايه وسپاري،ځکه دمال ښبنتن ددي دخپلي ارادي څخه پدي خاطر منع کول چي دبل چا حق کيداي

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

شي پکښي ثابت شي چي هغه ګټه ده، دا هیڅ اساس نلري، بلکي هغه ته به ویل کیږي که ته غواړي چي پاتي شي نو ما ته خپله سرمایه راکړه، او کچیري پکښي ګټه وي نو ورته به ووائي ماته خپله سرمایه سره دګټي راکړه، او سامان به ستا شي. "

ددي څخه څرګنده شوه چي دمال څښتن یوازي دنومول شوي قیمت (چي هغه سرمایه ده) مستحق ندی بلکي ددي سره سره د ګټي مستحق هم دی،له همدي کبله صرف دسند نومول شوي قیمت نه ورکول کیږي، بلکي لازمه ده چي بیعه دسند به بازاري قیمت ترسره شي، بیابه ګټه ددوي دواړو ترمنځ دخپل تړون (عقد) پراساس ویشله کیږي.

ددي پورته څرګندونو څخه په لنډ ډول دري حالات واضح کیږي:

لومړي: کچیري دسند (چك) اسمي قیمت دبازاري قیمت سره یو شانته وي نو خبره ختمه ده هماغه قیمت به ورکړي او مساله به پاي ته ورسیږي.

دویم: کچیري بازاري قیمت داسمي قیمت څخه کم وي، نو دبازاري قیمت په اندازه پیسي به ورکړي او کوم کمښت چي راغلي هغه به دسند دخاوند په تاوان کي شمار شي.

دریم: کچیري بازاري قیمت داسمي قیمت څخه لوړ وي نو پدي صورت کي به هم دبازاري قیمت په اندازي پیسي ورکوي البته زیادت په ګټه کي شمیرل کیږي چي دمال دڅښتن او مضارب تر منځ شریکه ده نو هغه به پخپلو مینځو کي دخپل تړون پر اساس وویشي.

دبانکونو په اړوند یو شمیر نوري مسائل هم موجود دي لکه په ربوي بانکونو کار کول، یا پدغسي بانکونو پیسي ښودل دا مسائل به په مختصر ډول په لاندي توګه وځیړو:

په سودي بانکونو کي کار کول:

مخکي څرګنده شوه چي سودي بانکونه په واقعیت کي سودي موسسات دي، او سود په اسلام کي حرام دی، نو څرنګه چي سود حرام دي دارنګه پدغسي بانکونو کي چي په سود روان دي کار کول هم پکښي حرام دي، چي ددغه حرمت دوه لاملونه دي:

لومړي: په سودي بانکونو کي کار کول دهغوي سره مرسته او په ناروا کي ګډون کول دي، چي دغه کړنه په ناروا کي کمك او مرسته بلله کیږي الله پاك مومنان ددغسي کړني څخه منع کړیدي پدي اړوند ئي داسي فرمایلي دي:
"وتعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا على الإثم والعدوان. "

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

ژباړه: کوم کارونه چي دنیکي او خداي پالني دي په هغوکي له ټولو سره مرسته وکړی، او کوم کارونه چي دگناه او تيري دي په هغو کي دهیچا ملاتړ مکوی.

قرطبي پخپل تفسير كي ويلي دي: دا آیت دنبي كريم صلى الله عليه وسلم دهغي وينا سره برابر دی چي ويلي دي: هغه کس چي نيك كارونه خلكو ته ښي دهغه ثواب دهغه سره برابر دی چي كوي ئي" او داسي هم ويل كيږي چي بدو کارونو ته خلك رابلل دهغه سره برابر دی چي کوي ئي.

دارنگه دي زياتوي: دظالم او تيري كوونكي څخه مخ اړول او دهغه مرسته نه كول فرض دي، دخپلي ناروا څخه ئي گرځول واجب دي.

ابگن كثير وائي: له باطل او تيري څخه به ئي منع كوي او په تيري او گناه كي به ورسره مرسته نكوي.

پدي كي شك نشته چي دغه آیت عامه قاعده ده او فقهاو دليل پري نيولي چي دفتني پر مهال به سلاح نه پلوري، ځكه دا دتيري كوونكو سره مرسته ده.

نووي په شرح المهذب كي ويلي دي: " په هغه چا دانگورو خرڅول حرام دي چي هغه شراب ورڅخه جوړوي، دارنگه دخرماء خرڅول په هغه چا چي نبيذ (دشرابو يو ډول) ورڅخه جوړوي، او سلاح پلورل په هغه چا چي دالله احكامو نا فرماني كوي، ځكه لري نده چي دا دالله پاك په نافرماني كي مرسته وي. "

مالكي علماو ذكر كړي كه يو څوك په زور (غصب) يو شي له چانه واخلي بيا ئي ورته و ته پاتي شي اويائي چاته په تحفه وركړي نو وارث او تحفه وركړی شوي په تاوان كي دغاصب په شان دي.

ددي څخه څرگنده شوه چي هغه مامور چي په سودي بانك كي كار كوي دا ورته معلومه ده چي بانك په سود ولاړ دی، او خلكو مالونه په ناروا توگه اخلي، او دا هم ورته معلومه ده چي دده معاش ددي سود دپيسو څخه دی نو دا دهغه وارث او تحفه وركړی شوي په څير دي چي ښه پته ورته لگيدلي وي چي د مورث او تحفه وركوونكي مال په زور (غصب) له چا اخستل شوي.

دويم: فقهاو څرگنده كړيده چي د هغه چاسره معامله او كړنه حرامه چي زياتره مال ئي حرام وي.

ابن المنذر ويلي دي: علماء پدي كي بيل بيل نظريات لري چي له هغه چا سره پلورل اوپيردل دهغه تحفه قبلول دهغ جائزه قبلو صحيح دي چي په مال كي حرام او حلال دواړه موجود وي، حسن، مكحول، زهري، شافعي وائي دا رخصت دی، كه څه هم چي شافعي رحمه الله وائي: زه دا خوښه نه گڼم.

مگر يو شمير علماو ورته حرام ويلي لكه: ابن المسيب، قاسم بن محمد، بشر بن سعيد، ثوري، محمد بن واسع، ابن المبارك، او احمد بن حنبل.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

ابن القیم ویلي چې داحمد فتوا ئي نقل کړي: کچیري دیو سړي زیاتره برخه دمال حرامه وه دهغه دمال خوړل حرام دي پدي معنی چې ډوډۍ به ورکره نخوري او نه به ئي میلمستیا ته ورځي. .

له شیخ الاسلام بن تیمیه څخه دهغه چا په اړوند پوښتنه وشوه چې دمال زیاتره برخه ئي حرامه وي، لکه رشوت خوړونکي او سود خوړونکي یا داسي نور، ایا ددوي ډوډۍ خوړل روا دي ددوي سره معامله جواز لري؟ هغه وویل: کچیري په مال کي حرام او حلال دواړه ګډ وي بیاپدي کي شبهه ده، ترهغه وخته حرام نشو ویلاي ترڅو چې څرګنده شوي نوي چې هغه څه ورکوي چې حرام دي ، او نه دحلال حکم پري کولاي شو ترهغه پوري چې څرګنده شي چې دحلال مال څخه ئي ورکوي، کچیري حلال زیات وي حرام کم بیا دمعاملي دحرمت حکم نشو کولاي، او کچیري حرام زیات وي نو بیا علماء دوه نظره لري یو دا چې معامله ورسره روا ده او بل داچې نده روا، مګر هغه څوک چې دسود کاربار کوي نو دهغه زیاتره مال حلال وي ځکه ده چې کله یو زر روپۍ په دوو خرڅي کړي نو هغه زیادت ناروا دي، کچیري بیا مال سره خلط اوګډ شوي وي یعني حلال او حرام سره ګډ شوي وي نو حلال مال ئي نه حرامیږي، نو معامله کوونکي به هغه حلال مال ورنه اخلي، لکه دوه شریکان چې کله ئي مال سره ګډ شي دوي به ئي ترخپل منځ ویشي، دارنګه حلال او حرام چې سره ګډ شي حرام به ورنه وباسي او باقي به حلال پاتي شي.

دابګن تیمیه دخبرو څخه څرګنده شوه چې اعتبار اکثریت ته دی کچیري زیاتره مال حلال وي معامله ورسره جواز لري او زیاتره مال ئي حرام وي نو معامله ورسره جواز نلري.

دا یو څرګند حقیقت دی چې په سود ولاړ بانك خپلو مامورینو معاش دهمدي سود دپیسو څخه ورکوي، ځکه دا ناشوني ده چې دسرمائي څخه هغوي ته معاشات ورکړي.

له فقیه ابو جعفر څه دهغه چا په اړوند پوښتنه وشوه چې خپل مال ئي د امیرانو، حاکمانو، او له ناروا جریمو څخه لاسته راوړي وي، که چاته دده دمال په هکله معلومات وي بیا روا ده چې دده ډوډۍ وخوري؟ هغه په ځواب کي وویل: زما په نزد ددین په لحاظ دا غوره ده چې وئي نخوري، دغه حکم هغه چاته هم شامل دی چې غذا ئي د غصب او رشوت دپیسو څخه وي.

دارنګه ئي دي خبري ته غوره والی ورکړي که څوك مړ شي اومال ئي حرام وي نو په وروثه و ئي میراث حرام دی.

مګر کچیري حلال او حرام دواړه سره ګډ شوي وي بیا تر هغه پوري تصرف صحیح ندی ترڅو چې دحرام مال په اندازه ورنه ایستلي نوي.

نووي وائي: دچا چې ټول مال حرام وي دهغه سره بیعه صحیح نده، ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم منع کړي له مال دکاهن او مهر دزناکاري څخه زیاتوي: له زهري څخه نقل شوي: که دچا وینځه په زنا سره ډیر مال ترلاسه

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

کړي نو بادار ته ئي روا نده چي هغه وخوري، ځکه رسول الله صلى الله عليه وسلم له مهر دزناكاري څخه منع کړي "
.

ددي څخه داسي جوتيږي چي دبانك حرام يا دسود مال دحلال په پرتله ځوچنده زيات دی، او دحراموالي دليل ئي په واضحه توګه موجود دی ځکه چي دسود کړنه او معامله کوي، نو پدي اساس هر ډول مرسته ورسره ناروا او نا مشروع ده.

امام غزالي وائي: کچيري دپلار يا مور مال حرام او ياپکښي شبهه وي نو زوي ته پکار ده چي دهغه مال له خوړلو څخه ډډه وکړي، کچيري مور اوپلار پدي کار خپه کيږي نو دحرام په خوړلو کي به ورسره موافقه نکوي، ځکه دخالق په معصيت کي دمخلوق اطاعت نشته. "

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

د ضرورت د ادعا له مخي په سودي بانکونو کي کارکول

ایا په سودي بانکونو کي پدي ادعا چي مجبور او اړ یم کار کوم دا جواز لري؟ ګڼ شمیر مسلمانان دهمدي دعوي پر اساس په سودي بانکونو کي کار کوي او دغه ئي دځان لپاره دلیل نیولي، ددي ترځنګ دا هم وائي چي بل کار ورته نه پیداکیږي، او که پیدا شي نو معاش ئي ډیر لږ وي، دده او دعیال دنفقي کفایت نکوي.

ددي په ځواب کي باید ووایو چي ضرورت په شریعت کي دیته ویل کیږي چي کچیري حرام ونخوري نو یا هلاکیږي او یا هلاکت ته نیږدي کیږي.

علماء وائي: ضرورت دتل لپاره حرام شي نشي مباح ګرځولي چي ټول عمر ئي خوري، اختلاف یوازي پدي کي دی چي ایا حرام شي دمړښت تر اندازي خوړلای شي؟ ځیني وائي کچیري داسي لوږه وي چي دی پدي اند وي چي تر ډیري مودي پوري حلال نشي موندلای پدي وخت کي بیا دمړښت تراندازي له حرام څخه خوراك جواز لري.

اوس که بانکونو ته راشو نو هلته دکار په پریښودو سره نه هلاکیږي او نه هلاکت ته نیږدي کیږي، یوازي دومره کیږي چي دده او کورنۍ ژوند ئي د هوسایني او کمالیاتو له مستوا ټیټیږي چي هیڅ عالم پدغسي وخت کي دحرام خوړلو اجازه نده ورکړي.

دویم داچي شرعي احکام باید له عقیدي سره تړاو ورکړي شي، او دمسلمانانو دا عقیده ده چي روزي او رزق دالله له لوري لیکل شویدي، الله تعالی فرمایي: " وفي السماء رزقکم وما توعدون. "

ژباړه: په همدي اسمان کي ده ستاسي روزي هم او هغه شي هم چي له تاسي سره دهغه وعده کیږي.

او په بل ځاي کي فرمائي: " إن الله هو الرزاق ذو القوى المتين. "

ژباړه: الله خو پخپله ښه روزي رسان دي دډیر قوت خاوند او زورور دی.

نو چا چي دالله پخاطر یو شي پریښود الله به دهغه ښه عوض ورکوي.

البته دا صحیح نده چي دشرعي احکامو او عقیدي ترمنځ بیلتون راولو او دا ووایو چي دا یو څه دي او دا بل څه، ځکه مسلمانانو دنورو څخه پدي بیل او جلا دي چي دوي یوازي په ماده او اسبابو تکیه نکوي، او نه په هغو پوري څه تړي، په خلاف د ماده پرستو ځکه هغوي پرته د ارقامو اوبشري حساباتو نه هیڅ حرکت نکوي، نه په قدر ایمان لري او نه په پریښودو دحرامو سره بندګي کوي.

صحابه و به دحرامو په پریښودلو سره دالله بندګي کوله سره ددي چي زیات به ورته محتاج وو، ځکه هغوي خورا بیوزله او فقیران وو، کله چي په خیبر کي داهلي خرو غوښي پداسي حالت کي حرامي شوي چي دوي په دیګونو کي اچولي وي او پخولي ئي، نو دحرمت دخبر درسیدو سره سم ئي هغه واړولي، سره ددي چي دغه ددوي مال و او

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

قيمت ئي لرل، خوكله چي شريعت حرامي كړي هيڅ ارزښت ئي قيمت ته ورنكړ او سمدستي تويي كړي، پرته ددينه چي دوي ئي د عوض انتظار ايستلاي واي، ځكه دوي پدي عقيده و چي چا داالله پخاطر يو شي پريښود نو الله هغه ښه عوض وركوي.

پيغمبر صلى الله عليه وسلم دحلال مال او نيك عمل تر منځ يوځايوالى راوستي، چي خپله ددي څرګندوي دي چي لومړي ددويم سره تړاو لري، دعمل قبليدل په پاك رزق ولاړ دى، او دغه خبره ابن رجب پخپل كتاب (جامع العلوم والحكم) كي كړيده هغه ويلي دي: " هيڅ عمل نه قبليږي او نه پاكيږي مگر هغه مهال چي خوراك ئي حلال وي، او دحرامو خوړل دعمل دبربادي لامل دى چي الله دغسي وخت عمل نه قبلوي، هغه پدي اړوند داسي فرمائي: " ډن الله لا يقبل ډلا طيبا وډن الله ډمر المډ منين بما امر به المرسلين، فقال: يا ډيهاالذين كلوا من الطيبات واعملوا صالحا "

ژباړه: پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي: الله پاك پرته دحلال او پاك مال څخه بل شي نه قبلوي او الله پاك مومنانو ته په هغه څه امر كړي لكه څرنگه چي پيغمبرانو ته كړي هغه ويلي: اي مومنانو حلال او پاك خواړه وخوري او نيك عملونه ترسره كړي.

دارنگه الله پاك فرمايلي دي: " يا ډيها الذين آمنوا كلوا من طيبات ما رزقناكم "

ژباړه: اي مومنانو! كه تاسي په رښتيا سره دهمدي الله بندگي كوونكي ياست نو كوم پاك شيان چي مونږ دركړيدي هغه په بي پروايي سره خوري.

دي زياتوي: ددي څخه موخه او مقصد دادى چي پيغمبران او امتونه ئي پدي ورته امر شوي چي دپاك مال څخه به خپله غذا برابروي او هغه به خوري يعني حلال به خوري، او نيك عملونه به كوي، نو كله چي خوراك حلال وي نيك عمل قبليږي، او كله چي بيا خوراك حرام څه ډول به عمل قبول شي؟.

ايا په بانكون كار يو له بله توپير لري؟

كه واقعيت ته وګورو نو په سودي بانكون كي كاركول يو له بله توپير لري دبيلګي په توګه كه يو څوك په سودي بانك ليكونكي وي، يا په محاسبه كي كاركوي او يا هم دتړونونو (عقدونو) ليكنه ترسره كوي ددوي كار او كړنه په عام وخاص ډول حرامه ده، په عامه توګه ځكه حرامه ده چي دوي په ناروا كارونو كي ګډون كړي، چي هغه دسودي بانك سره همكاري او مرسته ده او الله تعالى دا حرام ګڼلي لكه مخي چي بيان تيرشو.

دويم داچي دداسي چا سره كار كوي چي دهغه دمال زياتره برخه دحرامو څخه تشكيل شوي.

Download from: ketabton.com

او په خاصه توګه ځکه حرامه ده چي دغه کارکوونکي په قاطع نص سره لعنتي کړي شوي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي: " الله پاك لعنت وائي دسود په اخستونكي، وركوونكي، ليكونكي، او شاهدانو. "

څوك چي دپيغمبرصلی الله علیه وسلم دلعنت لاندي رغي هغه دالله پاك درحمت څخه لري شو.

مګر هغه څوك چي په سودي بانك بله داسي وظيفه اجرا كوي چي خاص اهميت نلري لكه اشپز، مستخدم او داسي نور ددوي عمل اوكار هم په عامه توګه حرام دی، چي دليل ئي وړاندي بيان شو، او هغه عبارت وه لدينه چي په ګناه او تيري كي دهغه مرسته ده، دارنګه لداسي چا سره معامله ده چي دمال زياتره برخه ئي حرامه ده.

ددي څخه څرګنده شوه چي په سودي بانكونو كي كار كول په ټوله كي حرام دي كه څه هم دغه حرمت اوګناه يو له بله توپير لري.

په سودي بانكونو د پيسو يا شتمنيو ښودل

په سودي بانكونو كي دپيسو ښودل دري حالته لري:

لومړي: امانت: امانت يا (وديعه) عبارت ده له تړون (عقد) دطلب دامن څخه پدي معنی چي هغه بل كس به ئي ورته ساتي، خو ګټه به ورڅخه نه اخلي يعني استعمال ئي صحيح ندی، او نه ددغه امانت ملكيت ساتونكي ته انتقال مومي، نه ئي هغه ضامن دی مګر هغه مهال ئي ضامن بلل كيږي چي په ساتنه كي تقصير او تيري كړي وي.

دويم: اجاره: او اجاره عبارت دي لدينه چي تړون (عقد) به په منافع باندي كيږي او عين به پاتي كيږي، چي همدغه عين به دمستاجر سره امانت وي، هغه ئي دهلاكت ضامن ندي مګر هغه مهال چي په ساتنه كي تقصير او يا تيري وكړي.

دريم: قرض: قرض هغه تړون (عقد) دی چي ملكيت هغه بل لوري (قرض اخستونكي) ته انتقالوي، هغه كولاي شي قرض شوي شي هلاك كړي او بيا دهغه مثل خاوند ته وسپاري، دارنګه قرضدار قرض اخستل شوي شي ضامن دي كه هلاك شي او يا ورك شي.

نو اوس كه امانت (وديعه) ته وګورونو په بانك كي دپيسو ښودل امانت ندي لكه مخكي چي هم بيان تير شو دا ځكه چي:

الف: بانك ددغه پيسو څخه ګټه اخلي او هغه په كار اچوي.

ب: بانك په ټولو حالاتو كي ددي ښودل شويو پيسو ضامن دی.

دارنګه په بانك دپيسو ښودل اجاره هم نده ځكه:

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

الف: داجاري له شرطونو څخه داده چي اجاره شوي شي به باقي پاتي کيږي، او له پيسو څخه تر هغه پوري ګټه نه اخستله کيږي تر څو يي پکار وا نه چوي او همدا پيسي هلاکي نشي.

ب: بانك ئي په ټولو حالاتو کي ضامن دی.

ددي څخه ځرګنده شوه چي په بانك کي پيسي ښودل لکه مخکي چي هم تيرشول قرض دي، ځکه بانك دا پيسي پکار اچوي او هغه مصرفوي، څښتن ته ئي دهغو په شان نوري سپاري او که هلاکي يا ورکي شي نو بانك ضامن دی.

که څوك ووائي چي دقرض (عقد) د ارفاق عقد دی او څوك چي له بانك سره معامله کوي نو دساتلو معامله کوي نه داحسان او رفاقت، پدي معنی چي ددوي مقصد دادي چي پيسي ئي وساتلي شي نه دا معنی چي له بانك سره نيکي او احسان کوي.

ددي په ځواب کي به بيا هغه حديث ته اشاره وکړو چي مخکي تير شو او هغه د زبير حديث دی بخاري په کتاب (فرض الخمس) "باب برکه الغازي في ماله حيا وميتا مع النبي صلی الله عليه وسلم وولاه الامر" کي دزبير حديث لاندي راوړي کله چي هغه شهيد شو او خپلو زامنو ته ئي وصيت وکړ چي دده قرضونه خلاص کړي وائي: دده قرض دا وه چي کله به يو سړي ورته راغي او دده سره به ئي دامانت په شکل مال ښوده نو ده به ورته ويل: " دامانت په شکل ئي نه منم بلکي دقرض په شکل ئي کيږده، ځکه زه پري ويريږم چي ضايع نشي."

ابن حجر عسقلاني وائي: زبير به دچا څخه امانت نه منل مګر هغه وخت چي دده په ذمه به شو، ددي څخه ئي موخه او هدف دا وه چي پر مال به له ضايع کيدو او هلاکت نه ويريده، او بيا به پرده ددي ګومان کيده چي په ساتنه کي تقصير او تيري کړي، نو پدي خاطر به ئي دمال ضمانت پر غاړه اخست او داکړنه به دمال دڅښتن لپاره ټينګه او غوره وه، زياتوي: ابګن بطال ذکر کړيدي: تر څو ددغه مال ګټه خپل څښتن ته ورکړي. "

نو دبانك کړنه هم بايد دا شانته وي بانك بايد له خلکو څخه دامانت په شکل پيسي وانخلي بلکي دقرض په شکل ئي ځيني واخلي، ترڅو پدي وتوانيږي چي په تجارت ئي واچوي او فايده ترينه واخلي، ددي مسالي وضاحت مخکي تير شو بيا ئي اعاده کولو ته اړتيا نشته.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

په سودي بانكونو كي دپيسو دښودلو لاملونه:

په بانك كي دپيسو دښودلو تر شاه دوه لاملونه موجود دي:

لومړي: هغه كس چي غواړي له خپل مال څخه ګټه ترلاسه كړي او دغه ګټه دسود دلاري لاسته راوړي، ځكه دا اسانه او هم دسرمائي ضمانت پكښي خوندي دی، پدي كي شك نشته چي دا ناروا او حرام دی، او څښتن ئي دالله له لوري لعنتي كړي شويدي.

دويم: هغه كس چي غواړي خپل مال خوندي وساتي دا دوه حالته لري: چي يا به په هيواد كي اسلامي بانك موجود وي او يا به نوي.

كچيري په هيواد كي اسلامي بانك وجود ولري نو پدي صورت كي روا نده چي يوځوك خپل مال په سودي بانك كي كيږدي، ځكه له يوي خوا ديته څه اړتيا او ضرورت نشته، او له بلي خوا داسي بانك موجود دي چي پرته دسود څخه پكښي خپل مال ښودلاي شي.

ددي مسالي حكم په اسلامي شريعت كي معلوم او ثابت دي، چي ازهر دعلماو هم په همدي باره كي دغسي فتوا وركړيده هغوي پخپله فتوا كي ويلي دي: كه يو مسلمان په اجنبي بانك كي خپله شتمني پداسي حالت كي بږدي چي په هيواد كي اسلامي بانك موجود وي دا كار ناروا او حرام دی.

دارنګه درابطه العالم الاسلامي مجمع الفقه هم پدي اړوند ورته فتوا وركړيده چي په هغي كي راغلي: په هر مسلمان دا حرام دي چي داسلامي بانك سره ئي تعامل اسانه وي او دننه په هيواد كي اسلامي بانك موجود وي خو ددي سربيره دي خپله شتمني په سودي بانك كي بږدي، ځكه پدغسي حالت كي دي هيڅ ضرورت ديته نلري چي دسودي بانك سره تعامل وكړي، پده لازمه ده چي له سودي بانك څخه خپله شتمني سمدستي وباسي او په اسلامي بانك كي واچوي دحرامو پر ځاي په حلالو بسنه وكړي.

دويم: كچيري په هيواد كي اسلامي بانك نوي موجود پدي صورت كي مساله تفصيل ته اړتيا لري:

پداسي حال كي چي په هيواد كي اسلامي بانك نوي او په هيواد كي امنيت هم ډاډ وړ نوي انسان پخپله شتمني ويريږي او نشي كولاي په كور كي خپله شتمني وساتي نو پدغسي شرايطو كي په سودي بانك كي دپيسو ښودل جواز لري خو په څو شرطونو سره چي هغه په لاندي ډول دي:

الف: پدي اند به وي چي كچيري ددي څخه بل غوره بديل پيداكړي نوخپله شتمني به دغه بانك څخه وباسي، ځكه يو شي چي دضرورت پر بنسټ روا شي كله چي ضرورت ختم شي حكم خپل حالت ته راګرځي.

Download from: ketabton.com

ب: په سودي بانك كي چي كله پيسي ږدي نو دګټي اخستلو تړون به نكوي بلكي له بانك سره به پدي اتفاق كوي چي دی به يوازي خپله سرمايه غواړي دګټي هيڅ غوښتنه به نكوي، ځكه اصل دادی چي په سودي بانكونو كي دپيسو ښودل ناروا دي صرف دضرورت له مخي جواز لري، چي مال ئي له غلا او هلاكت څخه خوندي وساتل شي، او ضرورت به دخپلي اندازي په قدر وي.

د سودي بانك دګټي حكم

كچيري مونږ دضرورت له مخي په سودي بانك كي خپله شتمني كيږدو خو بانك زمونږ دشتمني حساب وكړي او په پاي كي مونږ ته ګټه راكوي نو ايا پدي ګټي به مونږ څه كوو اخستل ئي روا دي يا ندي؟

پدي مساله كي دعلماو بيلابيل نظريات دي چي په لنډ ډول به په لاندي توګه ورته اشاره وكړو:

لومړي: يو شمير علماء پدي اند دي چي دغه ګټه روا ده چي وائي خلو او داسي استفاده ورنه وكړو لكه څرنګه چي له اصل مال څخه كوو.

دغه نظر غلط او فساد ئي په بشپړه توګه ښكاره او څرګند دی ځكه كه داسي شي نو ددي معنی به دا وي چي سود خوړل جواز لري او هغه څه مو حلال وګڼل چي الله او دهغه رسول حرام كړيدي او ټول امت ئي په حرمت اتفاق كړيدي، الله تعالى فرمائي: " وذروا ما بقي من الربا ِان كنتم مرمنين. "

ژباړه: اي مومنانو له الله نه وويريږي او ستاسي چي كوم سود پر خلكو پاتي هغه پريږدي كه په رښتيا سره مو ايمان راوړي وي.

او فرمائي: " وِان تبتم فلكم رءوس ٔموالكم لا تظلمون او تظلمون "

ژباړه: كه اوس هم توبه وباسي او سود پريږدي نو تاسي دخپلي پانګي اخستلو حقدار ياست مه تاسي تيري كوي او نه به پرتاسي تيرى وشي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: " چاچي زيادت وكړ او دزيادت غوښتنه وكړه نو سود ئي وخوړ، وروكونكي او اخستونكي يو شانته دي. "

دارنګه ئي فرمايلي دي: " الله پاك لعنت وائي په سود خوړونكي سود وركوونكي دسود په ليكونكي او دسود په شاهدانو. "

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دابن رجب حنبلي دهغه چا په اړوند چي دحرام څخه خيرات کوي په هکله وائي: خائن، غاصب او ددوي په څير نور کسان چي خيرات کوي ددوي خيرات نه قبليږي او په احاديثو کي چي دنه قبليدو خبر راغلي له هغو نه همدغه کسان مقصد دي، دا پدي معنی چي هيڅ اجر نه ورکول کيږي، بلکي لا ګناهګاران دي ځکه چي په پردي مال کي پرته دهغه داجازي نه تصرف کوي.

له سعيد بن مسيب څخه يو سړي پوښتنه وکړه وئي ويل: " ما يو شي پيدا کړ، ايا هغه مخکي لدينه چي اعلان ئي کړم خيرات کړم؟ هغه وويل: پدي سره نه تاته ثواب شته او نه ئي څښتن ته. "

ددي څخه مقصد دادی چي په ناروا او حرام مال سره چي سود هم پکښي راځي نفع اخستل جواز نلري، آن که خيرات ئي هم کړي.

دويم قول: دوي پدي اند دي چي له بانك څخه دي نه اخلي او بانك ته دي پريږدي چي څه پري کوي هغه دي پري وکړي.

ددي نظر ګڼ شمير معاصر علماء مخالفت کوي لکه شيخ مصطفی زرقاء، شيخ سنبهلي او هند زياتره علماء

دوي وائي: په صحيح او حقيقي توګه ثابته شوي چي هغه پيسي چي څښتن ئي نه اخلي او بانك ته ئي پريږدي بانك هيڅکله هغه خپلو څښتنانو ته نه سپاري، بلکي دخپلي خوښي مطابق ئي مصرفوي، او دغه مصارف يا جهتونه که دبانك له نظره صحيح او سالم وي خو داسلامي شريعت له نظره امکان لري داسي مضر وي چي داسلامي ټولني دنړولو لامل وګرځي، چي ددي بيلګي خورا زياتي دي دساري په توګه په هند کي دبرتانوي استعمار پر مهال دمسلمانانو دهمدغي سودي ګټي پيسي دکليساو په جوړونه، او دتبشيري موسساتو په تقويه کولو مصرفيدي، تردي چي کليسا دمسجد دسود په روپو جوړه شوه، کله چي مسلمانانو دغه دردونکي حالت ته وکتل نو په اړوند يي فتوا وي صادري کړي.

دديوبند پخواني مفتي شيخ عزيز الرحمن رحمه الله نيمه پيړی وړاندي ددغه سوال په ځواب کي وويل: هغه ګټي چي خلك ئي دبانکونو څخه دهغو پيسو په عوض کي اخلي چي دامانت په توګه ئي هلته اينبي دي دا هغه سود دی چي الله پاك حرام کړيدی، هيڅا ته نده روا چي دا پيسي واخلي، او که څوك ئي واخلي نو بيوزله او فقيرانو ته دي ورکړي.

دپاکستان مشهور مفتي شيخ محمد شفيع ددي په موضوع په هکله داسي فتوا ورکړيده: کچا په بانکونو کي پيسي اينبي وي نو دهغو ګټه (سود) دي بانکونو ته نه پريږدي ځکه هغوي ئي دمسيحيت او تبشير په خپرولو مصرفوي، بلکي هغه ګټه دي واخلي او په بيوزله او فقيرانو دي وويشي، مګر پخپل ځان ئي مصرفول حرام دي.

Download from: ketabton.com

ځيني علماو پدي نظرئي نيوکي کړيدي او ويلي دي: داچي نوموړي بانکونه دغه ګټي په تبشيري او تنصيري لارو کي لګوي، دا فرموله په ټولو بانکونو نشي پلي کيداي، او که دا فرموله ټولو بانکونو ته راجع هم شي نو دا په ګومان ولاړه ده، ځکه مونږ ته په يقين سره څرګنده شوي چي يو شمير بانکونه ئي په همدي چارو نه لګوي.

دويم: که ديته تسليم شو چي بانکونه ئي په تبشيري او تنصيري مراکزو لګوي نو ايا دا ددي معنى ده چي بانك داسلام سره جګړه کوي، او کچيري داسلام سره په جګړه کي وي بيا په دغسي بانکونه ښودل دهغوي تقويه او مرسته ده، او ددي مثال داسي دي لکه يو څوك چي دفتني پر مهال سلاح خرڅوي، آن چي لدينه هم بده ګناه ده، ځکه دا داسي چاته قرض ورکول دي چي هغه مسلمانان پري وژني چي دا په قطعي توګه حرام دى.

دريم: کچيري علت او لامل دبانك تقويه وي نو بانك خو دسرمائي په ښودلو لدينه لاښه تقويه کيږي، کچيري پدغسي بانکونو کي دمال ښودل ضرورت له مخي وي چي له ورکيدو او هلاکيدو څخه ئي ويريږي نو ايا دسود اخستلو علت اولامل څه شي دى؟

ددي څخه داسي څرګنده شوه چي په بانك کي ګټه (سود) پريښودل يا اخستل دموضوع څه ګوښي ده، ځکه که مونږ دا ګټه واخلو او يائي بانك ته پريږدوي خو دسود دتړون (عقد) څخه نه خلاصيږو او اسلامي شريعت له تړون (عقد) دسود څخه منع کړيده، چي دا دسود خوړونکي، ورکوونکي، ليکونکي او شاهدانو ټولو ته شامل دى، ځکه رسول الله صلى الله عليه وسلم ويلي دي: " الله پاك لعنت ويلي په خوړونکي دسود وروکوونکي دسود ليکوونکي دسود او شاهدانو دسود باندي. "

نو داسي بريښي چي منع او حرمت په تړون (عقد) پوري تړاو لري، په ګټه کي دتصرف مسله ګوښي او جلا ده.

دريم قول: ددي نظر څښتنان وائي چي دبانك څخه دي ګټه واخستله شي او بيا دي هغه هلاك او له منځه يوسي ځکه چي حرامه ده.

ابن رجب وائي: فضيل بن عياض پدي اند و چي که دچا سره حرام مال وي او څښتنان ئي ورته معلوم نوي نو هغه دي ضايع کړي او په سمندر کي واچوي.

ډاکټر يوسف قرضاوي پدي نيوکه کړي او ويلي دي: دغه عمل داسلامي شريعت دقواعدو مخالف دى ځکه په شريعت کي دضايع کولو دمال څخه منع راغلي، او پدي ئي ټينګار کړي چي له مال څخه ګټه واخستله شي.

شيخ مصطفى زرقاء ويلي دي: دګټي لاسته راوړني په مال کي څه ګناه نشته چي مونږ ئي دضايع کولو امر کوو، او ضايع کول ئي دالله پاك دنعمت څخه سرغړاوى دى، چي يو احمقانه کار دي، اسلامي شريعت ټول له حکمتونو ډك دى ځکه چي وضع کوونکي ئي حکيم دى.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

ددي نظر غلطي له ورايه ښكاره ده چي ځكه فاعل ئي غواړي چي ځان له سود څخه وژغوري پداسي حال كي چي په بانك كي دخپلي شتمني په ښودلو سره په سود كي واقع شو، آن چي صرف له بانك سره په لاسليك كي سود كي ورګډ شو، پدي اساس نووي دحرام په اړوند وائي كه څوك غواړي ددغسي ناروا مال څخه ځان خلاص كړي او الله ته توبه وباسي نو دا بيا صحيح نده چي هغه مال ضايع كړي او په سمندر كي واچوي بلكي دمسلمانانو په مصالحو كي دي ولګوي.

څلورم قول: دغه ګټه (سود) دي دبانك څخه واخلي او پر فقيرانو او مسكينانو دي وويشي او يا دي هم دمسلمانانو په مصالحو كي ولګوي.

ډاكټر يوسف قرضاوي وائي: حرام په ملكيت كي نه راځي له همدي كبله پكارده چي خيرات يي كړي لكه څرنګه چي محققين علماء وائي، دارنګه زياتوي: څرنګه چي دی خاوند ندي نو اخستل ئي ورته روا دي او په بيوزله او مسكينانو به ئي تقسيم كړي او يا به ئي هم دمسلمانانو په مصالحو كي ولګوي، دپيسو ګټه (سود) نه بانك ملكيت دی او نه دپيسو دڅښتن، بلكي دا دعام مصلحت ملكيت دی، دا حكم په ټولو حرامو پلي كيږي، ددغسي مال زكات نشته ځكه زكات حرام مال نشي پاكولای، بلكي پدغسي مال كي پاكي پدي راځي چي خيرات ئي كړي.

شيخ مصطفی زرقاء وائي: كه څوك خپله شتمني په سودي بانك كي كيږدي نو هغه فايده (سود) چي بانك ئي وركوي روا نده چي دخپل ځان په مصلحت كي ولګوي، او نه دي بانك ته پريږدي نو ايا څه به پري كوي؟ ددي په ځواب كي وائي: دغه فايده يا ګټه دي دمال څښتن واخلي پخپلو منافعو كي دي نه لګوي بلكي بيوزله او فقيرانو ته دي وركړي.

غزالي وائي: كه چا سره حرام مال وي او غواړي توبه وباسي كچيري ددغه حرام مال خاوند معلوم وي نو هغه ته او يا دهغه وكيل ته دي وسپاري، كه هغه مړ وي نو ورثه و ته دي وركړي، اوكه خاوند ئي معلوم نوي نو بيا دي دمسلمانانو په مصالحو كي ولګوي لكه پل، مسجد، جهاد او داسي نور او كه دا هم امكان ونلري نو فقيرانو ته دي وركړي.

ابن القيم وائي: كچيري دچا سره حرام مال وي او هغه خاوند معلوم وي نو خپل خاوند ته دي وسپاري، كه هغه مړ وي ورثه و ته دي وسپاري او كه خاوند ئي معلوم نوي نو بيا دي خيرات كړي مسكينانو او فقيرانو ته دي وركړي.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دمعاصرو او پخوانیو علماو دفتوا ترمنځ توفیق:

معاصر علماء پدي اند دي چي دبانکونو څخه دي دغه ګټي واخستلي شي او پر بیوزله او فقیرانو دي وویشلي او یا دي هم په مصالحو دمسلمانانو کي ولګوي دوي پدي مسله کي دپخوانیو علماو پر نظریاتو تکیه کړیده، که څه هم ددوي دنظریاتو او دهغوي دنظریاتو ترمنځ یو لږ اختلاف موجود دی.

دوي خپله فتوا په مطلق ډول ورکړیده او ټولو هغو ته شامله ده چي په لاس کي حرام مال وي که توبه ئي ایستلي وي یا نوي، ددي سربیره دتل لپاره دسود اخستني لار پرانستلي ده، چي وروسته به ئي په هغه څه کي مصرفوي چي مخکي بیان تیرشو.

مګر پخوانیو علماو په مقید شکل فتوا ورکړیده، هغوي څرګنده کړیده چي لومړي به توبه وباسي له حرام مال څخه به ځان خلاصوي، او پدي اند به وي چي بیا به دا کار نکوي وروسته له هغه نه به بیا دغه دسود پیسي بیوزله او فقیرانو ته ورکوي.

داسي ښکاري چي دپخوانیو علماو نظر دمعاصرو په پرتله غوره دي، ځکه حرام مال هغه مهال فقیرانو او یا هم دمسلمانانو په مصالحو کي لګول کیږي چي کله ئي څښتن له حرامو څخه توبه ایستلي وي، او غواړي نور دحرام مال څخه ځان پاك او خلاص کړي پدي صورت کي به ددي فیصله کیږي چي خپل دغه حرام مال له منځه یوسي.

داچي دغه لار داسي وګرځوله شي چي تل دسود پیسي اخلي او بیائي په هغو لارو چارو کي لګوي چي مخکي ذکر شوه دا دپخوانیو علماو دنظر سره جوړ ندي.

دشریعت ګڼ شمیر دلایل هم په همدي تاکید کوي الله تعالی فرمائي: " یا ۍیها الذین آمنوا اتقوا الله وذروا ما بقي من الربا ۍن کنتم مۍمنین، فۍن لم تفعلوا فۍذنوا بحرب من الله ورسوله وۍن تبتم فلکم رءوس ۍموالکم لا تظلمون ولاتظلمون "

ژباړه: اي مومنانو له خدایه یوویریږي او ستاسي چي کوم سود پرخلکو پاتي دی، هغه ورپریږدي، که په رښتیا سره مو ایمان راوړي وي، خوکه تاسي داسي ونکړل، نو خبر اوسي چي دالله او دهغه درسول له خوا ستاسي پر خلاف دجګړي اعلان دی، که اوس هم توبه وباسي او سود پرېږدي نو تاسي دخپلي پانګي اخیستلو حقدار یاست، مه تاسي تیری کوي او نه به پرتاسي تیری وشي.

پدي اساس وروسته له توبه ایستلو څخه دمال لاسته راوړنه صحیح نده، ځکه الله تعالی وویل: "وۍن تبتم فلکم ورءوس ۍموالکم"

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

قرطبي وائي: آیت پدي تاکيد دي چي وروسته دتوبي ايستلو څخه به ئي نه اخلي، ددي فرمولي پر اساس دسود دحراموالي څخه وروسته که دچار سره حرام مال وي او که هغه دسود نه وي يا دبلي لاري نه راغلي وي نو پکار ده چي لاندي چاري ترسره کړي :

الف: دغه حرام مال به بيرته هغه چاته وسپاري چي له چانه ئي اخستي وي، کچيري هغه نوي يا وفات شوي وي نو بيا به ئي دهغه ورثه و ته سپاري، کچيري دهغه ورثه نوي نو هغه چاته به ئي سپاري چي دچا پر هغه قرض وي، او که دا هم ورته معلوم نوي نو بيا به ئي مسکينانو ته ورکوي او يا به ئي هم دمسلمانانو په مصالحو کي مصرفوي، البته ددي څخه وروسته به په هيڅ توګه بيا دسود کړنه او عمل نه ترسره کوي لکه څرنګه چي څوک دچال مال غصب کړي او بيا توبه وباسي نو هغه غصب کړي شوي مال به ئي څښتن ته سپاري او بيابه هيڅکه دغسي کار نکوي.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

په حرام مال سره خيرات يا صدقه نه کيږي

دسود يا بل ناروا کار څخه توبه ايستونکي بايد پدي وپوهيږي چي کچيري ددغه مال خپل څښتن معلوم نشي، او نه ئي ورثه وپيژندلي شي، نو دخيرات يا صدقي ورکولو په صورت کي به ددي ارزو نلري چي پدي سره به ثواب ترلاسه کړي، بلکي دغه کړنه يوازي ددي دپاره ده چي له حرامو څخه ځان خلاص کړي، او هم مال لدينه وژغوري چي پرته دکوم منفعت څخه ئي ضايع کړي، ځکه په صيح مسلم کي له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی وائي رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: "الله پاك پرته دطهارت نه لمونځ نه قبلوي او نه دخيانت له مال څخه خيرات قبلوي . "

او په صحيحينو کي له ابوهريره څخه روايت دی وائي: نبي کريم صلی الله عليه وسلم وفرمايل: " که څوك په پاك مال سره خيرات ورکړي - او الله پاك هم له پاك نه بغير دبل مال خيرات نه قبلوي- نو دغه کس به الله پاك پخپل لاس سره ونيسي. "

ددي څخه څرګنده شوه چي الله پاك يوازي دپاك او حلال مال خيرات قبلوي کچيري مال حرام دا خيرات نه کيږي.

د اسلام پر بنسټ ولاړه لار

پدي کي شك نشته چي معاصر پرمختګ ګڼ شمير مسايل را ولاړ کړي دي او دژوند په هره برخه کي نوي پرمختګونه شويدي چي ددي په سر کي اقتصادي مسايل دي، نن دنړۍ په ګوټ ګوټ کي په سود ولاړ موسسات او بانکونه وجود لري آن چي يو سړي دداسي بانك په لټه کي شي چي هلته سود نوي نو په مشکل سره به ئي مومي، مګر ددي سره سره اسلام دژوند ټول کړه وړه داسي حل کړي چي هيڅ مشکل پکښي ندی پاتي او په هره زمانه کي چي کوم مشکل راځي نو اسلام دهغه لپاره ښه حل لري، اوس پوښتنه داده چي ددغو سودي بانکونو بل غوره بديل څه شي دی؟

که واقعيت ته وګورو نو دسودي بانکونو غوره بديل په معاصر وخت کي اسلامي داسي بانکونه دي چي کړنه ئي پداسي مضاربت ولاړه وي چي اسلامي احکامو سره ټکرنخوري، او ګټه پداسي عادلانه توګه وويشي چي له هرراز ظلم څخه خوندي او پاکه وي ځکه ګټه د سرمائي په اندازه ويشله کيږي او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: "ګټه په ضمانت سره ده" ، او شرعي قاعده داسي ده " ګټه په تاوان ده . "

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

داسلامي بانکونو ځانګړتیاوي :

الف: اسلامي بانکونه به داسلامي مضاربوي شرکت پر بنسټ ولاړ وي.

ب: اسلامي بانکونه دټولو مسلمانانو لپاره ددي لار پرانزي چي خپلي سرمائي په مشروع طريقه وکاروي او دغه کړنه ددي لامل ګرځي چي په شتمنيو کي زيادت پداسي طريقه راشي چي هغه روا وي او له بلي خوا دخلکو شتمني له خزانه کولو څخه ژغوري.

ج: داسلامي بانکونو په جوړونه سره اسلامي اقتصاد زيات پرمختګ کوي.

د: داسلامي بانکونو جوړل دټولني مالونه له حرامو څخه ژغوري او پداسي لارو چارو ئي استعمالوي چي هغه مشروع وي.

هـ: داسلامي بانکونه جوړونه دکفارو داقتصاد دکمزورتيا لامل ګرځي.

و: داسلامي بانکونو جوړونه ددي لامل ګرځي چي ګټي به په عادلانه توګه دخلکو ترمنځ وېشلي کيږي چي پر هيچا به ظلم او تيرى نه کيږي.

ز: داسلامي بانکونو جوړونه به ددي ښکارندوي چي مسلمانان خپل دين ته ژمن دي او سختو او ستونځمنو حالاتو کي هم دوي هغه لار تعقيبوي چي اسلام ورته دهغي اجازه کوي.

اوس که واقعيت ته وګورو نو په شلمه پيړۍ کي يو شمير مسلمانانو ددي ستونزي درك وکړ او هماغه وو چي داسلامي بانکونو په پرانستلو ئي پيل وکړ، تر څو پدي سره وکولاي شي له يوي خوا مسلمانان له ناوړه عمل سود څخه وژغوري او بلي خوا داسلامي نړۍ اقتصاد ته ښي برياوي ورپه برخه کړي، چي که مبالغه ونکړو نو دغو بانکونو ښي پايلي لرلي دي او ګڼ شمير خلك ئي خپل ځان ته راجذب کړيدي، تراوسه پوري داسلامي نړۍ په بيلابيلو هيوادونو کي دغه بانکونه پرانستل شوي دي دبيلګي په توګه د دبي اسلامي بانك، داردن اسلامي بانك، دقاهري نړيوال اسلامي بانك، دسودان اسلامي تضامني بانك، دبنګلديش اسلامي بانك، او داسي نور چي په لنډ ډول به ديو يا دوو تګلارو او کارونو ته اشاره وکړو:

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

د دبي اسلامي بانك

دغه بانك په کال 10/ 3/ 1975م کي د اماراتو په هيواد د دبي په ښارګوټي کي پرانستل شو، نوموړي بانك دخلکو مالونه پداسي توګه کاروي چي دسود څخه په بشپړه توګه خوندي وي او دي مهاله ئي ګڼ شمير کارونه ترسره کړيدي چي ځيني په لاندي ډول دي :

الف: دسوداګري چاري په داسي شکل مخ پر وړاندي بيول چي داسلامي شريعت داحکامو سره موافقي او برابري وي.

ب: د راکړي او ورکړي (تبادلي) کړني پداسي توګه چي خپله مزدوري هم ځيني ستنه کړي او داسلامي شريعت داحکامو سره ټکر ونخوري.

ج: دبيلابيلو پروژو جوړول، د صادراتي او وارداتي توکو چاري مخ ته بيول، دارنګه دټيکداري په کارونو کي برخه اخستل.

نوموړي بانك تر اوس مهال زيات کارونه کړي لکه دعقاراتو په برخه کي ددبی په ښارګوټي کي د بدر په نوم داوسيدني ښارګوټي جوړونه، چي دغه ښارګوټي دوژوند له ټولو وسايلو څخه برخمن دی، دارنګه بانك د مرابحي بيعي کړنه د وارداتو او صادراتو له لاري ترسره کوي، چي پدي برخه موټرو، کورونو او دکور دسامانونو دنده پر مخ بيائي، دا شان نور ډير داسي کارونه دي چي دغه او نور اسلامي بانکونه ئي اجراء او تراوسه پوري ښي لاسته راوړني لرلي دي.

داسلامي بانکونو کړنلاره:

څرنګه چي داسلامي بانکونو تګلاره د سودي بانکونو څخه توپير لري نو ددوي کړني په لاندي توګه ترسره کيږي:

الف: د امانتونو په عوض کي خلکو ته ګټي نه ورکوي.

ب: خلکو ته دګټو په مقابل کي قرضونه نه ورکوي.

ج: د کمبيالا په چکونو چي کله دخپلي مودي څخه وروسته کړي کومه ګټه نه اخلي.

داسلامي بانکونو خدمات:

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

1-دجاري حسابونو پرانستل، چي پدي کار کي دهغه کس لاسليك اخلي چي اکاونت پرانزي، او هغه ته بانکي کتابچه ورکوي ترڅو دهغي وسيله خپلي پيسي له بانك څخه وباسي، مگر دامانتي پيسو په عوض کي بانك هيڅ گټه نه ورکوي

2-دگټي نه پرته دحساب (اکاونت) پرانستل، چي پدي ترڅ کي پيسي ايښودونکي ته دبانك کتابچه ورکوي او ټول هغه امانت چي په بانك کي ږدي هغه پکښي ليکي، او پرته دگټي څخه ئي بيرته وغوښتني پر وخت ورته سپاري.

3-د محدودي نيټي لپاره داستثماري دفترونو پرانستل، امانتونه او دگټه لرونکي پيسي دبانك په فايده کي زيارت رول لوبوي، دارنگه ددي احتمال هم لري چي خساري پر مهال به تاوان پر غاړه اخلي، او کچيري دغه شتمني پخوا له وخت څخه له بانك څخه وايستلي شي نو دگټي مستحق نه بلل کيږي، ځکه هغه شرائط ئي پوره نکړه چي دتړون (عقد) پر مهال ورسره شوي وو .

4-داستثمار حساب

دغه حساب به په دوه ډوله وي :

لومړي: دپيسو (ودائع) ښودل او داستثمار په اوړند بانك ته کامل اختيار ورکول، پدي معنى چي دپيسو ښودونکي بانك ته ددي اختيار ورکوي چي پيسي دخپلي خوښي مطابق په هره پروژه کي چي کاروي کار دي کړي.

دويم: دپيسو جمع کول مگر ددي سره سره داستثمار لار تعينول، پدي صورت کي به پيسي ښودونکي دمال داستثمار لپاره لار ټاکي.

البته په دواړو حالاتو کي بانك دپيسي ښودونکي مضارب شريك بلل کيږي، پدي معنى چي دټولو هغو کسانو دکار او پيسو داستثمار وکيل دي چي خپلي پيسي ئي په بانك کي ښي وي، دبانك دمالي کال په پاي کي به پيسي ښودونکي خپله گټه واخلي، او کچيري پروژه محدود وخت ولري نو دپروژي دسرته رسولو وروسته به خپله گټه ترلاسه کړي.

5-داجنبي پيسو پيريدنه او پلورنه، البته دغه کړنه (صرف) به داسلامي شريعت مطابق دهماغي ورځي په قيمت او مخکي له جلاوالي څخه به ئي تسليموي.

6-دهيواد په دننه او بهر ته دپيسو ليږدونه، پدي ليږدونه کي به بانك يوازي هغه پيسي ستنوي چي په ليږدونه مصرف شوي وي.

7-په مقابل د مزدوري کي دمالي اوراقو ساتنه.

8-دخزانو (امانتونو) اجاره کول.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

9-دټیکداري په کارونو کي شرکت کول، البته دغه شرکت به دهغه مضاربت په اساس وي چي داسلامي شریعت داساساتو سره برابر وي، پدي صورت کي به کارکوونکي په کار او یاهم په کار او یوه برخه دمال سره شریك وي او بانك به یوازي په مال سره شریك وي، ګټه او تاوان به داتفاق مطابق تقسیموي.

10-داعتماد پاڼي ورکول: کچیري هغه کس چي خپلي شتمني دبانك سره ینبي وي وغواړي دبهر څخه یو شمیر تجارتي توکي وارد کړي، پدي صورت کي له بانك څخه داعتماد پاڼه اخلي چي دهغي قیمت به دده له حساب څخه ستنه کړي او یا به هم بانك پدي کړنه کي دده سره شریك شي، بانك به پخپل وار لازم اجراءات ترسره کوي لکه دتوکو دقیمت سپارل صادرونکي جهت ته، دارنګه دهغو دکرائي مصارف او داسي نور.

په بانك کي دپیسي ښودلو شرایط :

الف: کله چي په بانك کي دامانت په شکل پیسي بږدي، نو څښتن ته ئي روا ده چي هر وخت غواړي خپلي پیسي وباسي نو ایستلاي شي، بانك ته روا نده چي دغه پیسي استعمال کړي او یائي پکار واچوي، او که ورکي شي نو بانك ئي ضامن ندي پدي شرط چي په ساتنه کي تقصیر نوي کړي، البته دغه حکم په هغو خزانو او صندوقونو هم پلي کیږي چي بانك ئي خپلو همکارانو په اجاره ورکوي.

ب: کچیري دقرض په شکل کیږدي، بیا ئي څښتن ته روا نده چي له خپلي معیني نیټي څخه مخکي وباسي، پدي صورت کي بانك ته روا ده چي پکار ئي واچوي، دارنګه د ورکي په حالت کي بانك ضامن دی، او دا پر هغو حساباتوهم پلي کیږي چي تر معیني نیټي پوري حسابونه منجمد شوي وي، او په جاري حسابونو کي څښتنان کولاي چي څه وخت وغواړي هغه وخت ئي ایستلاي شي، او پدي صورت کي به ئي شرعي کیفیت پدي شکل وي: داسي قرض دي چي کله ئي وغواړي نو همهغه وخت به ورته ورکول کیږي.

ج: که دامانت په شکل ئي ښي وي نو زیادت به نه اخلي او اخستل ئي ناروا دي، او که دقرض په شکل ئي ښي وي، نو یا به ئي زیادت شرط کړي وي یانوي که شرط کړي ئي وي دا حرام دي، او که نه ئي وي شرط کړي، او نه ئي قرض دزیادت وسیله ګرځولي وي، نو بیا روا ده ، مګر که مونږ خپل عصر ته وګورو او بیا ددي سره سره دمسلمانانو کمزوري ایمان، او لږ تقوا ته نظروکړو نو دا به بهتره وي چي اسلامي بانکونه دا کار ونکړي، پدي معنی چي دقرض په عوض کي چاته زیادت ورنکړي داځکه چي :

لومړي: بانك قرض ددي پخاطر ندي اخستي چي بانك ورته محتاج دی، بلکي خپله قرض ورکوونکي دیته محتاج دی چي خپله شتمني په بانك کي وساتي، او کچیري دامانت په شکل کیږدي نو پدي صورت کي قرض ورکوونکي له ورکیدو نه پري ویریږي، ځکه دامانت په شکل ئي بانك ضامن ندي، دارنګه دامانت په شکل له بانك سره مالونه

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دومره زياتيږي چي بيا ئي بيلوالي خورا ستونځمن دی، پرته لدينه چي په ځانګړيو صندوقونو کي کيږدي او په عوض کي مزدوري اخلي .

دويم: که بانك دغه کار وکړي نو دابه ئي يو عادت وګرځي، او دخلکو زړونه به ځانته را واړوي، او په مقابل کي به دخلکو زړونه دهمدي زيادت پوري وتړل شي چي اسلامي شريعت دهغو کارونو اجازه نه ورکوي چي په پاي کي دناروا لامل ګرځي او ديته په اسلامي فقه کي (سد الزرائع) وائي، چي بنسټ ئي خپله رسول الله صلی الله عليه وسلم ښئي.

الف: رسول الله صلی الله عليه وسلم مسلماني ښځي لدينه منع کړي چي دسجدي پر مهال خپل سرونو دنارينه و څخه مخکي اوچت کړي، ترڅو سترګي دنارينه و په فرجونو ونه لګيږي. "

دا د (سد الذريعه) له جملي څخه دی.

ب: رسول الله منع کړي چي يو سړي دبل سره دپلورني او پيرودني پر حالت کي وي نو دريم ته روا نده چي دپلورني يا پيردني غوښتنه وکړي" دا حديث دمخکني په څير دی، ځکه دغه کړنه دمسلمانانو ترمنځ د دښمني او حسد لامل ګرځي.

نو دپورتنی قاعدي (سد الذرايع) پر بنسټ بايد ووايو: چي الله پاك يو شي حرام کړي دهغه ټولي لاري چاري ووسايل يي هم حرام ګرځولي دي، ترڅو دحرمت تحقيق صورت ومومي، کچيري لاري چاري او وسائل مشروع واي نو دا به دحرمت سره په ټکر کي و، او خلکو به بيا دحرام خوړولو لپاره همدغه چلونه او حيلي کارولي.

دارنګه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: " غټ دګناهونو نه داده چي سړي خپلو والدينو (مور او پلار) ته ښکنځل کوي، صحابه و وويل اي دالله استازيه! څرنګه يو سړي خپلو والدينو ته ښکنځل کوي، هغه مبارك وويل: دبل چار پلار ته ښکنځل کوي او هغه دده مور اوپلار ته ښکنځل کوي. "

ددي فرمولي پر بنسټ ويلاي شو چي سود ټولي لاري چاري بايد وتړلي شي، او که څوك دسود پورتنی لاري پرانزي بيا ډير نيږده ده چي پکښي ور ګډ شي، او کوم چي مضاربت دی نو پکار ده چي په بشپړ ډول داسلامي تعليماتو موافق ترسره شي، ګټه او تاوان د شوي موافقنامي پر اساس توزيع شي، اودغه لاره داسلامي اساساتو سره جوړه او برابره ده. والله اعلم.

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

خاتمه

دپورنیو معلوماتو پر بنسټ داسي ښکاري چي دخلکو معاصر ي چاري او کړني دژوند په ټولو برخو پرمخ تللي، چي دغي کړني داسي څه رامنځته کړي چي هغه نوي تاکتیکونو او نوي اجتهاداتو ته اړتیا لري، که معاصر پرمختګ ته وګورو نو هر څه دپخوا څخه بدل شوي،اوس مهال خلکو ژوند په ټولو برخو کي دیو بل سره تړلي دی، ددوي دژوند وسایل یو دبل سره داسي تړل شوي چي دبیلوالي امکان له منځه تللي، او که اقتصادي ډګر ته راشو نو دهیوادونو اړیکي په همدي راڅرخي، آن چي نن په نړۍ کي کومي شخړي رواني دي تر شاه اقتصادي انګیزي دي، امریکا چي نن کومه جګړه پیل کړي بنسټیز لامل ئي اقتصاد دی، ترڅو دنورو زیرمي پخپله ولکه کي راولي په تیره بیا تیل، دارنګه دپیسو معاصر نظام راوستل او بیا دهغه پلي کول هغه څه و چي ترشاه ئي نور اهداف لرل، دسرو او سپینو زرو په ځاي دمعاصرو کاغذي نوټونو رواجول داسي موضوع وه چي استعماري او ځواکمنو هیوادونو پري دوه هدفه ترلاسه کړه، له یوي خوائي هغه هیوادونه چي ددوي دپالیسي څخه ئي مخالفت کول دهغوي ملا ئي په همدي ورماته کړه ځکه ځواکمنو هیوادونو به ئي پر ضد اقتصادي بندیزونه ولګول چي دغه کار به خپله دهیواد پیسي را وغوځولي او بیا به ئي نشواي کولاي دهغوي مقاومت وکړي نو خپله به ورته تسلیم وو، او بلي خوا ئي خلك دسود خوړولو ته اړ کړه، ځکه معاصر کاغذي نوټونه یا پیسي کال په کال خپل ارزښت دلاسه ورکوي نو که پیسي همداسي پاتي کیږي په بل کال کي هغه ارزښت نوي کوم چي په سږ کال کي وو، همدي کړني استعمارګرانو خلك دیته لیواله کړه چي خپلي شتمنۍ په سود واچوي تر څو هغه نقصان پري پوره کړي چي پیسي ئي دوخت په تیریدو سره له لاسه ورکوي، سربیره پردي دمعاصري تجارتي بانکونو ګټي یوازي او یوازي استعمارګرانو ته رسیږي ځکه په اسلامي هیوادونو کي داسي ډاډمن بانکونه وجود نلري چي خلك هلته خپلي شتمني پکښي وساتي نو دا سبب شو چي ګڼ شمیر مسلمانانو خپلي شتمني داروپا په بانکونو کي کیښودي، تردي چي یوي سروي وښوده که دخلیج دشتمنو هغه شتمني چي یوازي دسویس په بانکونو کي دوي یښي دهغي زکات پر بیوزله او فقیرانو وویشل شي نو په اسلامي نړۍ کي به بیوزلي او فقر ختم کړي.

البته ددي سره سره یو شمیر مسلمانان دیته متوجه شول او داسلامي بانکونو په پرانستلو ئي پیل وکړ چي تر اوسه پوري په یو شمیر هیوادونو کي جوړ شوي هم دي او ترډیره بریده ئي ښي پایلي لرلي، له یواي خوائي خلك له ناروا (سود) څخه وژغورل او له بلي خوا ئي اسلامي هیوادونو اقتصاد ته وده ورکړه، آن چي اوس کفري هیوادونو دمسلمانانو دشتمنیو دجذبولو لپاره هڅي اوهاندي شروع کړي چي داسي بانکونه جوړ کړي چي داسلامي احکامو سره ټکر ونخوري او ددي دپاره ئي اسلامي علماء ځانته غوښتي او له هغوي څخه ددغسي پلانونو مشوري اخلي چي تراوسه پوري په انګلستان او چین کي دغي رنګي بانکونه جوړ شوي او نور هیوادونه ئي هم په لټه کي دي، خو متاسفانه چي ګڼ شمیر اسلامي هیوادونه لا په هماغه زاړه خوب ویده دي، پدي اساس اسلامي هیوادونو ته پکار ده چي ددغسي بانکونو جوړولو ته زیاته پاملرنه وکړي او هر ښارګوټي کي ځانګي پرانزي ترڅو خلك وکولاي شي په اسانۍ سره خپلي

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

شتمني پدغسي بانکونو کي کيږدي، ما خپل دغه بحث او څیړنه په همدي موضوع ليکلي ترڅو زمونږ هيواد هم وکولاي شي دغي کړني ته بدي را ونغاړي او زمونږ په هيواد کي هم په سود نه ولاړ او داسلامي احکامو مطابق بانکونه پرانزي

په پاي کي له الله څخه سوال کوم چي زما عجز بنده دغه عمل پخپل دربار کي قبول کړي.

وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وعلى آله وصحبه اجمعين .

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

لمن ليكونه

-1وګوره تبيين الحقائق 5/ 52، الهدايه 3/ 162، الام تاليف امام شافعي 4/ 5، نهايه المحتاج تاليف رملي 4/ 160 .

حديث ابن ماجه روايت کړي وګوره نيل الاوطار د شوکاني 5/ 301 .

-1تحفه الفقهاء تاليف سمرقندي 3/ 22، بدائع الصنائع 8/ 3954، المدخل الفقهي العام 1/ 329 الشرکات في الفقه الإسلامي تاليف علي خفيف 68 مخ

-1تحفه الفقهاء تاليف سمرقندي 3/ 25، بدائع الصنائع 8/ 3601، نهايه المحتاج 4/ 164، او المدونه الکبرى 12/ 90 .

مخکني مصادر .

-1قواعد نورانيه تاليف شيخ الاسلام ابن تيميه 170 مخ، بدائع الصنائع 8/ 2587، بدايه المجتهد 2/ 236، او نهايه المحتاج 4/ 161 .

-1وګوره المدخل الفقهي العام تاليف مصطفى زرقاء 1/ 487، بدائع الصنائع 8/ 2631، او نهايه المحتاج 4/ 163 .

المدونه الکبرى 12/ 114، المغني 5/ 45، الهدايه 3/ 167 .

-1الشرکات في الفقه الاسلامي 97 مخ کشاف القناع تاليف بهوتي 3/ 430، او نهايه المحتاج 4/ 168 .

تطوير الاعمال المصرفيه بما يتفق والشريعه الاسلاميه 395- 397 مخونه

الضمان في الفقه الاسلامي تاليف علي خفيف 5- 21 مخونه .

وګوره المهذب 1/ 414، المحلى 8/ 201، تبيين الحقائق 5/ 134، بدايه المجتهد 2/ 232 .

المغني 5/ 51، تبيين الحقائق 5/ 67، بدايه المجتهد 2/ 240 .

-2المغني 5/ 58، بدائع الصنائع 7/ 2541، تطوير الاعمال المصرفيه تاليف داکتر سامي حسن احمد 413 مخ

2داعدادو او نمرو نظام داسي دحساب لار ده چي په هغي کي دټولو پيسو دګټي اندازه زياتوالي او کموالي هره ورځ معلوميږي، دا پداسي شکل چي دهري ورځي عايداتي رسيد په هغو ورځو کي په ډيره ساده توګه ضربوي چي دا رسيد ورته رسيدلي وي، او پدي سره هغه عدد چي په نتيجه کي لاسته راغلي وي ديوي ورځي ګټه شميرله کيږي چي بيا دهغي سره نوري ورځي کومي چي پري تيري شوي وي ضرب ورکوي او پدي سره دټولي مدي دګټي اندازه راوباسي .

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

تطوير الاعمال المصرفيه د ډاکتر سامي حسن احمد حمود له 414-417 مخ پوري

2د ډاکتر علي عبد الرسول هغه بحث چي د (بانکونه پرته دفايدي) څه تر عنوان لاندي ليکلي اونړيوال اقتصادي کنفرانس ته ئي واړاندي کړي 14مخ

تطوير الاعمال المصرفيه 425-426 مخونه

-1مخکني مصدر 428، دارنگه داهرام ورځپانه دګڼي رقم 32126 تاريخ 1974/11/25 اعلان شروط تمليك نوع فيات 1300

الدراسه المصريه 24 مخ

جامع الترمذي 3/ 533 حديث رقم 1231 .

مصنف عبد الرزاق 8/ 136 .

-1النواحي العمليه لسياسات البنوك التجاريه تاليف محمد نبيل ابراهيم حافظ 26 مخ دريم چاپ دار النهضه العربيه کال 1974

-1وګوره: تحفه الفقهاء 3/ 29، المحلى 8/ 248، تبيين الحقائق 5/ 70، القوانين الفقهيه 210 مخ او شرح الخرشي 6/ 217 .

تطوير الاعمال المصرفيه له 446-448 مخ پوري

الهدايه 2/ 120 .

مغني المحتاج 2/ 202 .

فتح القدير 6/ 323 .

رد المحتار 5/ 655 .

المغني 5/ 180 .

بدائع الصنائع 6/ 101 .

بدائع الصنائع 6/ 100 .

دمائده سورت آيت 2

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

2-حديث بزار روايت كړي له ابن مسعود څخه او طبراني له سهل بن سعد څخه روايت كړي حديث صحيح دى .

وګوره دقرطبي تفسير 33/6

وګوره دابن كثير تفسير 7/2

المجموع شرح المهذب تاليف نووي 9/ 353 .

الخرشي على مختصر خليل 6/ 147 .

وګوره المجموع شرح المهذب دنووي 9/ 353 .

اعلام الموقعين 1/ 40 .

مجموع الفتاوى 29/ 272 .

حاشيه ابن عابدين على الدر المختار 5/ 104 .

مخكني مصدر 5/ 105 .

المجموع شرح المهذب 9/ 342 .

مخكني مصدر 9/ 352 .

د الذاريات سورت آيت 22

د الذاريات سورت آيت 58 .

دمومنون سورت آيت 51 .

دبقري سورت آيت 172 .

جامع العلوم والحكم 1/ 260 .

حديث مسلم روايت كړي 11/ 26 دنووي شرحه

فتح الباري بشرح صحيح البخاري 6/ 230 .

مجله الاقتصاد الاسلامي 1/ 281 د دبي اسلامي بانك

دبقري سورت آيت 278 .

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

دبقري سورت آيت 279 .

حديث مسلم روايت کړي وګوره دنووي شرحه 11/ 15 .

حديث مسلم روايت کړي وګوره دنووي شرحه 11/ 26

مصنف عبد الرزاق اثر رقم 18622

وګوره قضايا فقهيه معاصره تاليف شيخ محمد برهان الدين السنبهلي 22/ 23

وګوره: مجموعه فتاوى دار العلوم ديوبند 7 او 8/29- 33 .

مخکني مصدر .

حديث مسلم روايت کړي26/11 .

جامع العلوم والحکم 268 .

مجله الاقتصاد الاسلامي 1/ 59 د دبي اسلامي بانك

قضايا فقهيه معاصره تاليف سنبهلي 22 / 25 .

المجموع شرح المهذب 9/ 351 .

مجله الاقتصاد الاسلامي 1/ 59 .

دشيخ مصدفى زرقاء هغه مضمون چي دجدي په غونډه کي په کال 1979م کي وويل .

المجموع شرح المهذب 9/ 351 .

زاد المعاد تاليف ابن قيم الجوزيه 5/ 778 .

دبقري سورت آيت 278 - 279 .

وګوره دقرطبي تفسر 3/ 71 .

صحيح مسلم دنووي له شرحي سره 3/ 102 .

بخاري رقم 1410، او مسلم 7/ 98

حديث ابو داود په رقم 3508 سره روايت کړي

Download from: ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

شرح القواعد الفقهيه تاليف شيخ زرقاء رقم القاعده 87

وګوره: البنوك الاسلاميه بين النظريه والتطبيق تاليف ډاکټر عبد الله طيار 232 .

1-دابوهريره په حديث كي راغلي ديو سړي په رسول الله صلى الله عليه وسلم باندي يو اوښ قرض و، هغه سړي يووخت راغي دخپل قرض غوښتنه ئي كوله، رسول الله امر وكړ چي ورئي كړي، هغوي چي وكتل نو په هماغه سن سال اوښ ئي ونه موند، بلكي تېول اوښان دهغه په پرتله غټ وو، رسول الله بيا امر وكړ چي همدا وركړي، هغه سړي وويل: ښه وفا دي راسره وكړه، الله پاك دي له تا سره وفا وكړي، نبي كريم صلى الله عليه وسلم وويل: ستاسو بهتر هغه څوك دی چي په قرض وركونه كي ښه ادا وكړي" حديث بخاري په 2393 رقم سره روايت كړي .

حديث مسلم روايت كړي 4/ 160.

اعلام الموقعين تاليف ابن القيم 3/ 179.

حديث ابوداود روايت كړي

Download from: ketabton.com

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English